

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КУ «МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №9
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

Котлярова Л. І., Гуменюк С. В., Кучевська І. П., Цодікович Т. В.,
Чернилівська Н. М., Добросердова Н. Б., Фіщук С. П., Крещенко О. Ю.

Виховання громадянських та національно- патріотичних якостей особистості у сучасній школі

Номінація «Позакласна та виховна робота»

Гуменюк Світлана Василівна, керівник методичного об'єднання

класних керівників 5-11 класів, учитель вищої категорії, учитель методист, тел. (097)4525059

м. Вінниця
2018

Автори-упорядники: Котлярова Л. І., вчитель зарубіжної літератури; Гуменюк С. В., вчитель математики; Кучевська І. П., вчитель історії та правознавства; Цодікович Т.В., завідувач бібліотеки; Чернилівська Н. М., вчитель математики; Добросердова Н. Б., вчитель географії та основ здоров'я; Фіщук С. П., вчитель іноземної мови; Крещенко О.Ю., вчитель історії комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9 Вінницької міської ради».

Виховання громадянських та національно-патріотичних якостей особистості у сучасній школі. Методичний посібник / Котлярова Л. І.,

Гуменюк С.В., Кучевська І. П., Цодікович Т.В., Чернилівська Н. М., Добросердова Н. Б., Фіщук С. П., Крещенко О.Ю. – Вінниця: ММК, 2018, 81с.

Рецензенти:

Кавка Галина Богданівна, заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9 Вінницької міської ради», вчитель математики, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист.

Крикус Т.М., заступник директора з виховної роботи комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9 Вінницької міської ради», вчитель географії, спеціаліст І категорії.

Рекомендовано методичною радою
комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9
Вінницької міської ради»

У посібнику подані розробки теоретичних положень та виховних заходів національно-патріотичної та громадянської спрямованості. Різні за формою проведення (лінійки, години спілкування, засідання гуртків, проекти), мають чітко зазначену мету, структуру, значну кількість інформації для проведення ідейно-спрямованої виховної діяльності в освітніх закладах. Для вчителів, класних керівників, керівників гуртків, студентів педагогічних ВНЗ.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ГРОМАДЯНСЬКОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.	
1.1. Учень школи XXI століття: відповідальність, вибір, незалежність.....	6
1.2. Принципи виховання.....	10
РОЗДІЛ II. ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ, ДЕМОКРАТИЧНОСТІ ТА ГРОМАДЯНСЬКОСТІ НА ОСНОВІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ	23
РОЗДІЛ III. УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ	32
РОЗДІЛ IV. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДИТИНИ – ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНЯ	36
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	41
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Інтелектуальне шоу «Я люблю Україну».....	42
Додаток 2. Година спілкування «Моя Україна – єдина країна».....	46
Додаток 3. «Герої не вмирають» (мітинг, присвячений відкриттю меморіальних дошок).....	55
Додаток 4. Виховний захід «Прийди до серця, Україно, благослови добром мене!»	60
Додаток 5. Пошуково-дослідницький проект «Історія української вишиванки».....	67
Додаток 6. Виховний захід, присвячений Дню Матері.....	75
Додаток 7. Книга Пам'яті (див. диск)	
Додаток 8. Інтегроване засідання гуртків «А мак не просто квітка, це – символ перемоги!» (див. диск)	

ВСТУП

Сьогодні, коли відбувається активний розвиток демократизації держави, громадянське виховання є одним із найважливіших завдань, які розв'язує система освіти. Формується національна демократична держава, і однією з передумов її існування є громадянин, який лояльний до держави і дотримується демократичних цінностей та настанов у своїй поведінці.

Ідеї громадянського виховання завжди були актуальними для педагогічної еліти України. Такі відомі українські діячі, як В. Антонович, М. Драгоманов, М. Грушевський, С. Русова, І. Огієнко, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та багато інших, звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості.

Михайло Грушевський (1866-1934 рр.) у своїй книжці «На порозі нової України», яка була написана після проголошення IV Універсалу, пише про політичний ідеал розбудови Української незалежної держави (яким, до речі, керувався у своїй діяльності). Значне місце у цьому ідеалові посідає образ громадянина України, його громадянських добродійностей. Для створення цього образу М. Грушевський звертається до досвіду античної демократії. Він вважає, що розбудова української демократичної держави не може увінчатися успіхом без культивування республіканського героїзму, спартанської простоти і благородства, непримиренного ставлення до протекціонізму й бюрократизму, до гонитви за розкошами і збагаченням за будь яку ціну. Без сумніву, в цьому політичному заповіті М. Грушевський підкреслював, що українська демократія повинна дбати про укріплення ідеї української демократичної державності, виховання у громадян почуття обов'язку перед нею як найвищого стимулу громадянського життя, який має об'єднати весь народ в однім пориві, долаючи партійні відмінності й розбіжності там, де зачинаються основні інтереси держави.

У процесі громадянського виховання провідне місце належить освітній складовій, яка доповнюється й розширюється вихованням у дусі громадянськості. Це поняття об'єднує в собі громадянську, політичну соціалізацію та здатність долучати до цього процесу моральні цінності.

Нині ми звертаємо увагу на те, що виховання громадянина має бути спрямоване передусім на розвиток патріотизму – любові до свого народу, до України. Головною ознакою українського патріотизму має бути турбота про благо народу, сприяння становленню й утвердженню України як правової, демократичної держави, готовність відстояти незалежність Батьківщини.

Остаточне закріплення в науковій сфері термінів «громадянське виховання» та «громадянська освіта» відбулося тільки в останнє століття. Проте відповідний досвід у вихованні й навчанні підростаючого покоління, філософські та педагогічні погляди існували з давніх часів історії людства. Якщо ідеї Платона щодо розв'язання проблеми громадянина поклали початок концепціям громадянського виховання особистості ще в IV ст. до н. е., то безпосередньо напрям громадянського виховання в системі формування особистості чітко виокремився наприкінці XIX – на початку XX ст., що у свою чергу сприяло закріпленню терміна «громадянське виховання», коли виникла необхідність у такому характері виховання, яке би сприяло переходу населення зі стану «сліпого підкорення» державі на шлях свідомої її підтримки.

Сьогодні громадянська освіта визначається Радою Європи як «комплекс заходів і дій, що ставлять на меті навчити молодь та дорослих брати активну участь у демократичному житті шляхом усвідомлення та використання своїх прав на обов'язків».

У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначено, що громадянська освіта займає важливе місце в громадянському вихованні особистості.

Громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною. Однією зі складових громадянського виховання є громадянська освіта, яка визначається як навчання, спрямоване на формування знань про права й обов'язки людини. При цьому зазначено, що громадянська освіта тісно пов'язана з формуванням соціально-політичної компетентності особистості в суспільній сфері, а в процесі

громадянського виховання вона як освітня складова доповнюється «вихованням у душі громадянськості».

Громадянську освіту можна розглядати як складову громадянського виховання особистості та розуміти її як підпорядковане поняття по відношенню до громадянського виховання, метою якого є формування свідомого громадянина-патріота – людини, якій притаманні особистісні якості та риси характеру, спосіб мислення, вчинки та поведінка, спрямовані на розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні. Можна вважати, що використання поняття громадянської освіти є прагненням виділити й підсилити одну з функцій громадянського виховання, а саме – освітню. Авторським колективом «Концепції громадянського виховання дітей і молоді» (2000 р.) громадянську освіту визначено таким чином. Громадянська освіта – це навчання людей того, як жити за умов сучасної держави, як дотримуватись її законів, але водночас і не дозволяти владі порушувати їхні права, домагатися від неї здійснення їхніх правомірних потреб, як бути громадянином демократичного суспільства. У такому визначенні громадянської освіти закладено ідеї визнання принципів гуманізму та демократизму в діяльності людини, що у свою чергу є відображенням вітчизняних, європейських і загальнолюдських цінностей та ідеалів суспільного життя.

Таким чином, визначення громадянської освіти як у вузькому, так і в широкому значенні підпорядковується ідеї громадянського виховання особистості. Важливо взяти до уваги наявність їхньої спрямованості на досягнення загальної мети – формування особистості громадянина. Згідно з «Концепцією громадянської освіти у школах України» мету громадянської освіти визначено як створення умов для формування особистості громадянина, якому притаманні усвідомлення цінності свободи, прав людини, відповідальність, готовність до компетентної участі в громадському житті. Мета даної методичної розробки – допомогти вчителю в організації системи громадянського виховання учнів та проведення різноманітних заходів, спрямованих на формування ціннісного ставлення до Батьківщини, вибору свого місця у житті. Крім того, даний збірник містить практичний матеріал, безпосередньо пов'язаний з темою дослідження.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ГРОМАДЯНСЬКОГО ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.

1.1 Учень школи XXI століття: відповідальність, вибір, незалежність.

Одним із генеральних завдань реформування освіти в Україні є підготовка освіченої творчої особистості, формування її фізичного і морального здоров'я. Розв'язання цієї проблеми передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту і методів навчально-виховного процесу, який скеровано на розвиток особистості учня. Завдяки такому підходу учень зможе адаптуватися до сучасного життя, яке вимагає від нього таких якостей:

- самостійно та критично мислити;
- уміти бачити та формувати проблему (в особистому та професійному плані), шляхи раціонального її вирішення;
- усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані в оточуючій його діяльності;
- гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях;
- грамотно працювати з інформацією (вміти збирати потрібні факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблеми, робити необхідні узагальнення, зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами розв'язання, встановлювати статистичні закономірності, робити аргументовані висновки, використовувати їх для вирішення нових проблем);
- бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі, у різних галузях, різних ситуаціях, легко запобігти та вміти виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;
- вміти самостійно працювати над розвитком особистої моральності, інтелекту, культурного рівня.

Третє тисячоліття – це вік наукового й технічного прогресу, який вимагає знань і вмінь від кожного. Усі прагнуть досягти своєї вершини в житті. Але це не завжди легко й просто, тому що для досягнення вершини потрібно докласти великих зусиль.

Отже, необхідно мати силу й міцну волю, а на це здатний лише той, хто здоровий фізично й духовно.

Громадянська особистість починає формуватися в дитячому, підлітковому, юнацькому віці на основі досвіду, що здобувається в сім'ї, школі, соціальному середовищі, і надалі – протягом усього життя людини. Основна мета громадянського виховання сьогодні – формування та розвиток громадянина України, якому притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення цінності свобод і прав людини, відповідальність, готовність до компетентної участі у громадському житті.

Говорити про громадянське суспільство можна лише з появою громадянина як самостійного суб'єкта, який усвідомлює себе членом суспільства, наділеним комплексом прав і свобод, і водночас є відповідальним перед ним. Підґрунтям формування громадянського суспільства є декілька чинників: ринкова економіка з властивою їй різноманітністю форм власності; багатопартійність; недирективно сформована громадська думка; вільна особистість із розвинутим почуттям громадської та власної гідності. У рамках Організації Об'єднаних Націй утвердилася теза, що для подальшого демократичного розвитку світової спільноти необхідно щонайбільшу увагу приділяти освіті та вихованню молодого покоління в дусі поваги до людської гідності й на засадах рівності прав.

Сама ідея громадянського суспільства дозволяє провести межу між політичним, офіційним і приватним життям громадян. Справжнє громадянське суспільство ніколи не відбудеться, якщо не буде досягнуто верховенства права. Формування громадянського суспільства не може вирішуватися вольовими методами. Саме сучасному поколінню випало на долю сформувати громадянське суспільство, тобто відштовхуватися від досягнутого, примножуючи багатства українського суспільства, забезпечити його еволюційний процес.

Теоретично визначено, що громадянське суспільство – це спільність вільних, незалежних, рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості стати власником, користуватися економічною свободою та надійним соціальним захистом, іншими правами та свободами, брати активну участь у політичному житті та в інших сферах життєдіяльності людини й громадянина.

Провідну роль у вихованні підростаючого покоління відіграє формування громадянської відповідальності, яка передбачає добровільний вибір особистістю поведінки, що відповідає таким важливим критеріям, як обов'язок, ініціативність, дисциплінованість, самостійність, вимогливість, принциповість.

У результаті громадянського виховання свідомості, почуттів і діяльності вихованця утверджуються такі громадянські цінності, як-от:

- прагнення до соціальної гармонії і справедливості;
- прагнення до культури соціальних відносин;
- прагнення до культури політичних відносин;
- толерантність;
- повага до своєї та до чужої гідності;
- пошана до національних цінностей інших народів;
- уміння використовувати право на свободу думки, совісті;
- повага до закону, влади.

Наш навчальний заклад проводить інформаційно-просвітницьку роботу з батьками, спрямовану на формування толерантності, поваги до культури, історії, мови, звичаїв та традицій як українців, так і представників їхніх національностей за участю психологів, істориків, працівників кримінальної поліції на засіданнях батьківського всеобучу.

Основні програмні орієнтири щодо виховання громадянина України визначені в Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» (України XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти, Концепції національного, громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепції громадянської освіти в середній школі України та інших документах. У них наголошується, що домінантною основою розвитку українського суспільства є виховання «свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури».

Виховна система нашого комунального закладу спрямована на формування такої особистості, в якій синтезуються всі якості громадянина. Процес виховання

вимагає постійного аналізу, науково-творчого обґрунтування, визначення, практичного забезпечення та розробки інноваційних технологій його здійснення. Виховна система охоплює всі сфери шкільного життя, весь навчально-виховний процес, де в центрі уваги стоїть особистість учня з її інтелектуальним, фізичним та творчим потенціалом.

Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора в суспільному розвитку, спрямованого на становлення життєвої позиції людини, зростання її як особистості, як громадянина своєї держави.

Сучасне виховання в Україні має забезпечувати залучення молоді до світової культури та загальнолюдських цінностей. За формами й методами воно спирається на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки. Сьогодні вихованці часто не можуть зрозуміти власного національного «Я», вони силкуються жити у двох світах (внутрішній світ – духовний стан людини, зовнішній світ – фактори, що впливають на його виховання), шукати себе в іншій мові, в іншій культурі. Під час проведення інтелектуального шоу «Я люблю Україну!» учні демонстрували свої знання у різноманітних сферах життя країни (Додаток 1).

1.2 Принципи виховання.

Дитина живе і розвивається в соціумі, де на її особистість впливають різноманітні фактори. Не слід нав'язувати молодій людині політичні погляди та переконання. Треба створити умови, у яких учень зможе проявити свою політичну грамотність, адекватно зреагувати на життєдіяльність держави (як її прорахунки, так і її успіхи).

Структурно особистість можна зобразити як піраміду: внизу масивна біологічна частина («можу»), над нею менша – психічна («хочу») і вже вгорі, тонким шаром – соціальна («треба»). Це певна вершина, підсумок, результат; це й те, що ми називаємо «особистістю», тобто придбане, привласнене від суспільства, що стало особистим.

Структура особистості

Включившись у процес відродження національної системи виховання, головну мету колектив нашого закладу вбачає в передачі молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світобачення і на цій основі – формуванні особистих рис громадянина України: духовності, моральної, правової, трудової, екологічної, художньо-естетичної та релігійної культури, розвитку індивідуальних здібностей і таланту учня.

Вплив на особистість дитини

З огляду на це ми рекомендуємо:

- по-перше, виокремити як один з найголовніших напрямів виховної роботи національно-патріотичне виховання – справу, що за своїм значенням є стратегічним завданням. Не менш важливим є повсякденне виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну;
- по-друге, необхідно виховувати в учнівській молоді національну самосвідомість, налаштованість на осмислення моральних та культурних цінностей, історії, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності;
- по-третє, системно здійснювати виховання в учнях громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу; поліпшення військово-патріотичного виховання молоді, формування готовності до захисту Вітчизни;
- по-четверте, важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння

українською мовою та послуговування нею повинно стати пріоритетними у виховній роботі з дітьми. Мовне середовище повинно впливати на формування учня-громадянина, патріота України;

- по-п'яте, формувати моральні якості особистості, культури поведінки, виховувати бережливе ставлення до природи, розвивати мотивацію до праці.

Для реалізації цих глобальних завдань необхідна системна робота, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання дітей у процесі навчання і позакласної діяльності.

У навчально-виховний процес мають впроваджуватися форми і методи виховної роботи, що лежать в основі козацької педагогіки.

Завдяки результатам педагогічних досліджень достеменно встановлено, що 40 відсотків від загального обсягу виховних впливів на особистість дитини здійснює освітнє середовище, в якому вона перебуває. Ця цифра в кожному конкретному випадку шкільної практики варіюється відповідно до особливостей області, школи, класу, його мікрогруп та індивідуальних особливостей самих дітей. Але слід визнати, що поміж інших джерел впливу на становлення й розвиток дитини (сім'я, однолітки, позашкільні освітні заклади та ін.) школа посідає домінуючі позиції, тож і відповідальності на неї покладається більше, і можливостей перед нею відкривається більше.

Найважливішою складовою біологічної сфери є темперамент (і, очевидно, стан здоров'я). Темперамент накладає відбиток на поведінку людини, зумовлює її динамічну конфігурацію, стиль самовияву. Впродовж життя темперамент не змінюється і, як могутній, непорушний фундамент будівлі, несе на собі весь вантаж «надбудов», забезпечуючи життєстійкість, надійність, постійність і спадкоємність характеристик нашої поведінки. Це наша природжена властивість. Єдине, що може зробити вчитель, - не підривати, а зміцнювати фізичне здоров'я вихованця. Вихована, зріла особистість здатна до саморозвитку, самоактуалізації, рівна самій собі, яка уже на шкільній лаві оволоділа трьома головними життєвими вміннями:

- Усвідомила себе й своє місце у світі;
- Оволоділа діяльністю, спілкуванням;
- Стала компетентною, умілою, сильною, виробила позитивну «я-концепцію».

Така людина буде успішною в будь-якому соціальному оточенні, за будь-якого режиму, оскільки володіє здатністю змінюватися, пристосовуватися, зберігаючи цілісність свого внутрішнього «Я», відчувати себе творцем своєї долі, не втрачати свого життєвого сенсу, тобто залишатися особистістю.

Які ж психічні якості (властивості) здорової, гармонійної «я-концепції» школяра можуть свідчити про благополуччя його психічного, соціального й духовного розвитку? Такими якостями можна назвати:

- Самосприйняття як переконаність у реальності, законності й відповідальності свого буття. Це особистість із позитивною «я-концепцією», особистість, яка приймає себе такою, якою вона є, і при цьому задоволена собою, відкрита для спілкування і взаємодії, концентрується не на внутрішніх проблемах, а на зовнішніх, тому активна, творча, конструктивна. Її внутрішній стан характеризує позитивний емоційний настрій. Самосприйняття – найважливіша психологічна основа для соціального здоров'я особистості.
- Знання себе, своїх психофізіологічних особливостей: реакції, функції, потягів, здібностей, властивостей темпераменту, а в результаті – особливостей характеру, стилю й тактики особистого життя. Це знання є одним із базових, його людина поповнює впродовж усього життя.
- Здатність до рефлексії, вміння оцінювати й володіти своїми почуттями, обирати способи ефективної поведінки, передбачати наслідки, щоб бути здатним за них відповідати. Активно формується ця якість у підлітковому віці.
- Здатність до розуміння, співчуття іншому. Бездушність, жорстокість, зазвичай, виникають не через злий намір, а через нездатність поставити себе на місце іншого, відчути його біль та образу. Ці властивості визрівають у ранньому дитинстві, головну роль тут грає сім'я, особливо поведінка матері, її любов, чесність, самовідданість тощо.
- Визнання і прийняття навколишнього світу, впевненість у тому, що цей світ гуманний, гармонійний, доцільний. Переконаність, що він не загрожує моєму «Я», його не треба боятися. Людина не може жити у світі хаосу, абсурду,

загрози. Вияв агресивності – це відповідь на образи, несправедливість та агресію зовнішнього середовища (можливо, й уявну),

- Активність, спрямованість на подолання життєвих проблем, відповідальність за свої вчинки, оптимізм. Дитина народжується активною, діяльною, спрямованою на досягнення й перемогу. Цікавість, життєтворчість і вольовий самовияв – якості, з якими немовля з'являється у світ. Інертність, загальмованість відхід від спілкування, лінь – реакція на тривале й неправильне виховання.
- Почуття власної гідності – висока оцінка себе незалежно від особистих досягнень і здобутків. Себе треба любити, поважати, цінувати, лишатися собою. Це той могутній життєвий стержень, на якому тримається особистість. На почутті власної гідності засновані честь, совість, гордість, великодушність, благородство соціальної людини.
- З руйнування внутрішнього «Я» починаються безвідповідальність, підлість, зрада або навіть самогубство як останній спосіб вирішити життєві проблеми.
- Визнання й готовність до постійного пошуку й корекції мети й сенсу життя. «Хто я? Який я? Для чого живу?» - найважливіші життєві питання, над якими думає розумна, чутлива людина, намагаючись відповісти на них словом або справою. Цей бік життя потрібно назвати духовним. Значення життя – це ті соціальні ролі, які грає людина: «трудівник», «син», «батько», «громадянин», «патріот»; форми й способи їх реалізації: праця, любов, творчість, хвилювання тощо. Безглуздя існування – джерело пияцтва, наркоманії, самогубств, злочинів.
- Емоційна й інтелектуальна незалежність. Людина – це завжди об'єктивно існуюча єдність психічного («я») і соціальному («ми»). Навчаючи дітей жити серед собі подібних, педагоги повинні будувати «колективне» на розвитку й зміцненні «індивідуального», що набагато важче. Хороший колектив той, у якому розвивається й розквітає індивідуальність. Вчити говорити те, що думаєш, робити те, що вважаєш за головне, щиро переживати за те, що говориш і робиш, – найважливіший принцип педагогічних «дотиків» до вихованця.

Мета громадянського виховання – сформувати свідомого громадянина, патріота, професіонала, тобто людину з притаманними їй особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Завданням школи на сучасному етапі в умовах кризи суспільства та його бездуховності є не тільки освіта, а й, головним чином, виховання дитини, відродження духовних цінностей, прищеплення навичок спілкування, співпраці різних поколінь, моральної рівності (єдності), інтеграції дитини в культуру.

Джон Дьюї в книзі «Освіта сьогодні» пише: «Я переконаний, що:

- школа є головним чином суспільною установою. Якщо виховання є соціальним процесом, то школа – це просто форма суспільного життя, де сконцентрована вся та діяльність, яка найбільш ефективно підведе дитину до користування успадкованими багатствами попередніх поколінь та до використання власних сил користь суспільства;
- навчання дитини в школі є життєвим процесом, а не підготовкою до майбутнього життя;
- школа повинна являти собою сучасне життя, таке ж реальне та необхідне дитині, як і те, що вона проводить удома, надворі та ігровому майданчику...»

Виходячи з цього, колектив закладу ставить перед собою мету виховної роботи: формування та розвиток громадянських та соціальних рис особистості громадянина України, а саме:

- національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, місця, де людина народилась і живе, бажання працювати задля процвітання держави, готовності її захищати, сприяти збереженню соборності українських земель, згуртованості та єдності нації; любові до Батьківщини, відданості їй; прагнення до престижу України; здатності до активно-творчої патріотичної діяльності;

- розвиненої духовності, в основі якої лежать формування моральних якостей учнів, оволодіння знанням народної моралі, етики, створення умов для вільного вибору ними діяльності, вибору світоглядної позиції;
- високої мовної культури, знання Конституції України, прав та обов'язків громадян, виховання поваги до народних символів, обрядів, національної символіки, державного Герба, Прапора й Гімну;
- національної гідності і самоповаги на основі осягнення духовних надбань українського народу; забезпечення набуття школярами соціального досвіду; виховання в них емоційної та інтелектуальної незалежності, людяності, милосердя, доброти, здатності до цивілізованого співжиття на основі опанування ними знань про себе, людське суспільство, природу, призначення особистості;
- «Я-концепції» людини-творця шляхом створення умов для її самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, самовираження, самоствердження;
- правової культури, поваги до законів і норм співжиття у суспільстві; засвоєння ними основних положень Декларації прав людини, вироблення в них потреби дотримуватись законів своєї держави, засвоєння ними ідей рівності громадян та верховенства законів, відповідальності особистості перед Людством;
- свідомого ставлення до праці як найвищої цінності для людини і суспільства, активної особистої позиції; забезпечення розвитку потреби у творчій праці; включення учнів у науково-дослідницьку, пошукову діяльність, поширення наукових знань, перетворення їх на інструмент творчого освоєння світу;
- загальної культури, пропаганди світових і національних культурних надбань; забезпечення знання учнями народної культури; свідомого ставлення до моральних цінностей, вітчизняної та світової духовної спадщини, збагачення естетичного досвіду і розвитку естетичної культури особистості, її художніх здібностей: надбання нею знань у галузі вітчизняного і світового мистецтва, здатності розуміти й цінувати твори мистецтва, пам'ятки історії, красу і багатство природи.

У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначено, що в змісті громадянського виховання особистості належне місце займають такі складові:

- *патріотизм* як почуття любові до свого народу, до України, турботи про їхнє благо, готовність захистити та відстояти українську державну незалежність;
- *правосвідомість* як усвідомлення своїх прав, свобод, обов'язків, ставлення до законів, до державної влади;
- *національна самосвідомість*, що базується на національній ідентифікації та вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє, волю до праці на користь народу; уміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку;
- *планетарна свідомість*, що включає відчуття єдності й унікальності життя на Землі, повагу до всіх народів, їхніх прав, інтересів і цінностей; розуміння світу як єдності та різноманітності, системи держав;
- *культура міжетнічних відносин* що розуміється як реалізація на практиці взаємозалежних інтересів у процесі економічного, політичного, соціального та духовного життя на принципах свободи, рівноправності, взаємодопомоги, миру, толерантності;
- *політична культура*, що включає належну політичну компетентність, знання про типи держав, політичний устрій суспільства, політичні організації та інституції, принципи, процедури та регламенти суспільної взаємодії, виборчу систему;
- *громадянська зрілість*, що містить бережливе ставлення до природи, яке виявляється в особистій причетності та відповідальності за збереження і примноження природних багатств, вироблення вміння співіснувати з природою, нетерпимості та безкомпромісної боротьби проти губителів природи;
- *моральність*, що являє собою єдність національних і загальнолюдських цінностей: доброту, увагу, чуйність, милосердя, толерантність, совість, чесність, повагу, правдивість, працелюбність, справедливість, гідність;

- *працьовитість*, що передбачає трудову активність, ініціативу, розуміння економічних законів і проблем суспільства та шляхів їх розв'язання, готовність до соціальної творчості як умови соціальної адаптації, конкурентоспроможність та самореалізацію особистості в ринкових відносинах.

У зміст громадянської освіти згідно з «Концепцією громадянської освіти в Україні» включені:

- *культурологічні знання*, ядром яких у системі освіти є культура міжлюдських відносин;
- *філософські та аксіологічні знання* про громадянські, демократичні, загальнолюдські, національні цінності;
- *політичні знання* щодо принципів функціонування політичної системи і влади та їх особливості в Україні, процедури та механізмів формування й функціонування державних структур, порядку реалізації їх повноважень, апеляцій до них; знання щодо основ конституційного устрою в Україні, особливостей взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування та їхньої відповідальності перед громадянами;
- *правові знання* щодо права та його ролі в суспільстві; основ конституційного ладу країни; знання прав людини, механізмів їх захисту, обов'язків і відповідальності; національних і міжнародних нормативних актів, присвячених цій проблемі;
- *економічні знання* щодо основних економічних принципів; фінансової системи, системи соціального забезпечення та соціального захисту; соціально-економічних аспектів екологічної проблеми;
- *соціально-психологічні знання* щодо психологічної природи та сутності владно-підвладних відносин; мотивації соціальної поведінки особистості; психологічних особливостей інформаційного впливу на свідомість виборців; способів розв'язання конфліктних ситуацій; щодо ефективності форм комунікативної взаємодії.

Виховання громадянської і моральної позиції, на думку сучасних учених, визначається наступними факторами:

- 1) змістом освіти;
- 2) способами навчання, застосуванням сучасних технологій навчання, що формують активну життєву позицію й навички роботи в колективі (наприклад, ігрових технологій, роботи в групах змінного складу);
- 3) формами навчання, які сприяють виникненню й підтримці інтересу до предмета й тим самим допомагають глибокому проникненню ідей у свідомість учнів;
- 4) гуманістичним підходом до світи й навчання;
- 5) особистістю вчителя.

Громадянська освіта виступає важливою складовою громадянського виховання особистості. Вона є одним із важливих шляхів демократичних перетворень, тому що забезпечує побудову системи суспільних відносин на різних її рівнях (людина – людина, людина – громада, людина – суспільство, людина – влада) за правовими, етичними нормами життя й гуманними та демократичними принципами взаємодії. Як складова громадянського виховання особистості, громадянська освіта являє собою динамічну систему, що поєднує *громадянські знання* (уявлення щодо форм і способів функціонування громадянина в політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному полі демократичної держави), *громадянські вміння та досвід* (участь у соціально-політичному житті суспільства), *громадянські чесноти* (норми, установки, цінності та якості, притаманні громадянину демократичного суспільства). Важливо зазначити, що серед низки громадянських чеснот сьогодні вельми актуальними є моральність і толерантність. Моральність забезпечує справедливість і законність людського життя. Недарма відомий давній філософ Конфуцій уважав, що вихідною позицією у справедливості суспільного життя є моральність людини, яка «раніше, ніж наші прагнення, робить нас членами певного соціуму».

Головна мета громадянської освіти – формування громадянина, здатного до життя в демократичному суспільстві. Такий громадянин повинен володіти:

- знаннями (про права людини, владу та державу, про вибори тощо);

- уміннями (критично мислити, аналізувати політичну ситуацію, співпрацювати з людьми);
- цінностями (повага до прав інших людей, толерантність, компроміс та ін.);
- бажанням узяти участь у суспільно-політичному житті.

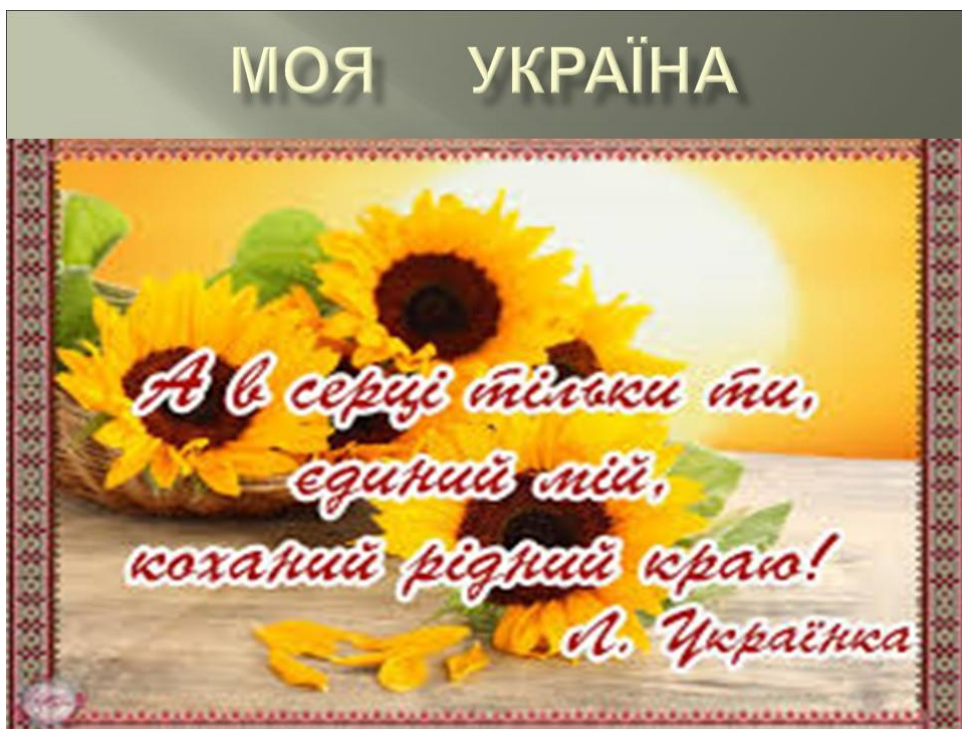
Наша школа бачить перед собою такі шляхи реалізації мети та завдань громадянської освіти і громадянського виховання:

1. Розробка й реалізація освітніх програм, що забезпечують цілеспрямоване вирішення комплексу завдань громадянської освіти на уроках усіх рівнів навчання (початкової, основної, старшої школи).
2. Апробація різних форм позакласної й позашкільної роботи, націлених на становлення в школярів ціннісних орієнтирів демократичної й гуманістичної спрямованості.
3. Впровадження в педагогічну практику колективної стратегії критичного мислення учнів як одного із шляхів громадянського навчання та виховання.
4. Виховання громадянина України на основі національних та загальнолюдських цінностей, світової та української культури. Розвиваючи систему морально-етичного виховання, більше уваги приділяти вихованню толерантності, внутрішньої потреби в загальнолюдських цінностях.
5. Виховання почуття віри у власні сили, орієнтуючись на такі істини. Правила поведінки незмінні; розум дається генетично, а мудрість приходить у результаті довгої наполегливої праці; привілеї треба завойовувати; немає прав без обов'язків.
6. Виховання високого ідеалізму і певного прагматизму, даючи кожному з дітей можливість зрозуміти, що до зрілості й мудрості потрібно йти не поспішаючи.
7. Орієнтування громадянської освіти на спеціалізацію учнів, придбання ними досвіду життя в громадянському демократичному суспільстві.
8. Розширення краєзнавчого компонента в змісті загальної освіти, підвищення його виховного потенціалу, формування в учнях культури поведінки в суспільному середовищі, активне включення їх в охорону пам'ятників історії й культури, у природоохоронну діяльність.

9. Підвищення мовної культури. Робота із забезпеченням єдиного режиму усного й письмового мовлення.
10. Участь у різних районних, міських, обласних, всеукраїнських і міжнародних програмах, конкурсах, змаганнях, олімпіадах.
11. Розвиток учнівського самоврядування в школі за допомогою інтеграції роботи шкільних органів (методичної та педагогічної ради, шкільного парламенту) і забезпечення педагогічних умов для їх успішного функціонування.

Батьківщина – це не баталії у Верховній Раді, не дискусії численних партій, не курс валюти на біржах. Батьківщина – це щемливе та зворушливо-ніжне почуття до символів держави, бережливе ставлення до рідної місцевості, ностальгія

в часи розлуки. Чи здатні наші діти на такі почуття? Відповідь на це питання дає виховний захід «Моя Україна – єдина країна», який проводила класний керівник 6-А класу Чернилівська Наталія Миколаївна (Додаток 2).

Завдання школи – виховувати почуття патріотизму, любові до державної символіки, до звичаїв, традицій, культурних цінностей українського народу. У переддень дня народження педагога Василя Сухомлинського на годинах спілкування класні керівники згадують Василя Сухомлинського, його особливе ставлення до виховання любові до рідної країни. Чимало років сплинуло відтоді, чимало змін зазнало суспільство. Ми, українці, маємо самостійну державу, про авторитет якої інформаційні джерела мало дбають, коли надають читачам різні негативні факти та події. Але так хочеться, щоб, як говорив В. Сухомлинський, «змалку у свідомість наших дітей входила думка про те, що наша країна наймогутніша, найпрекрасніша, найщасливіша на світі».

«Дитинство – щоденне відкриття світу. Потрібно, щоб це відкриття стало насамперед пізнанням людини та Вітчизни»

В. Сухомлинський.

На прикладі моральних думок Василя Сухомлинського дитина пізнає світ добра, любові.

РОЗДІЛ II. ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ, ДЕМОКРАТИЧНОСТІ ТА ГРОМАДЯНСЬКОСТІ НА ОСНОВІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. З метою виховання патріотичних почуттів проводяться зустрічі з воїнами АТО, родичами випускників, які загинули під час антитерористичної операції. Нас стіні шкільної будівлі була відкрита меморіальна дошка на честь випускників школи №9 Жабицького Іллі та Матвєєва Анатолія, які ціною свого життя

виконали свій громадянський та патріотичний обов'язок. Для учнів навчального закладу – це приклад безкорисливого служіння Батьківщині. На урочистій лінійці, присвяченій відкриттю меморіальної дошки, (Додаток 3) учні закладу емоційно переживали цю подію.

Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. Класним керівником 10-Е класу Гуменюк Світланою Василівною був проведений виховний захід «Прийди до серця, Україно, благослови добром мене!» (Додаток 4). Під час підготовки цього заходу учні самостійно збирали матеріал про державні символи, традиції, звичаї.

Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів, відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети; багатомовністю, полірелігійністю. Зміст виховних заходів позиціонує Майдан як форму небаченого дотепер у світовій історії мирного колективного протесту українців у відповідь на порушення базових прав людини і громадянина з боку недемократичного політичного режиму в країні. З метою вшанування загиблих під час подій на Майдані в закладі проводились тематичні лінійки, присвячені цим трагічним подіям.

Актуальними є організація збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході АТО, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України. Учні школи неодноразово проводили зустрічі з волонтерами АТО, плели сітки, брали участь у благодійних акціях.

Героїчні й водночас драматичні й навіть трагічні події останнього часу спонукали до оновлення експозицій шкільного музею, зокрема щодо інформації про випускників, які беруть, брали участь в АТО чи загинули, захищаючи незалежність України.

Система національного виховання в позашкільній роботі спрямована на самопізнання, самоусвідомлення, самовдосконалення, самореалізацію учнів.

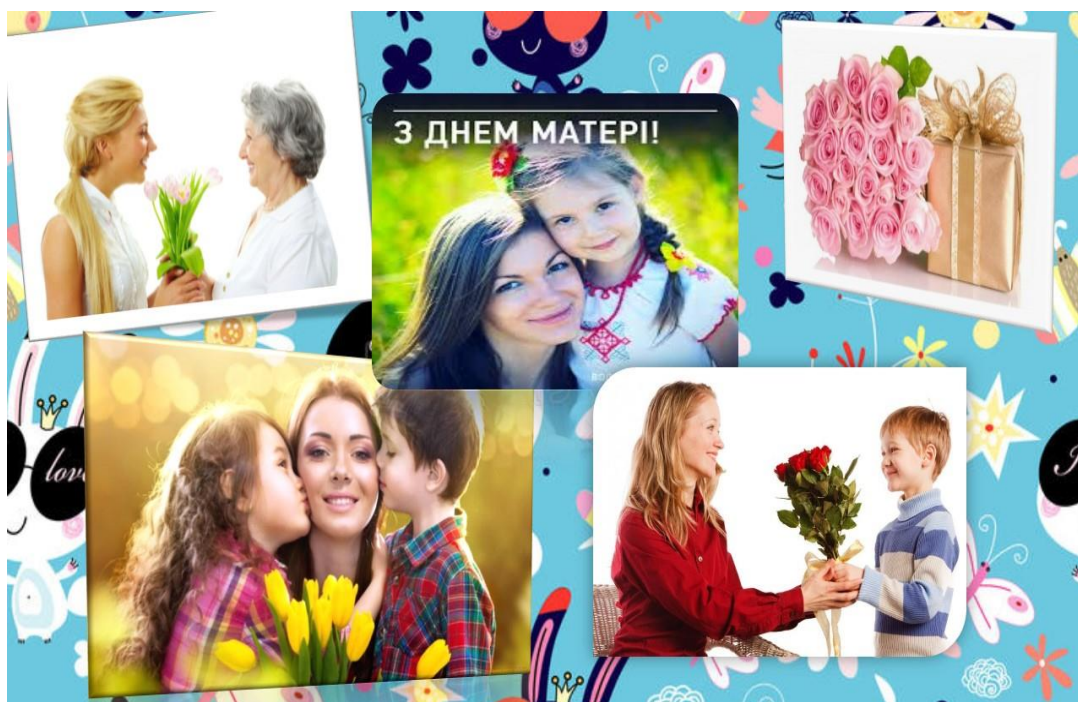
Зустрічі з випускниками минулих років, що проводяться традиційно, єднають учнів і вчителів незрадливою любов'ю до своєї альма-матер, професійною близькістю, захопленнями, що зросли в роки навчання. Це свого роду перекличка тих, хто навчався в школі, літопис поколінь, звернення до історії закладу.

З великим бажанням і цікавістю учні разом із вчителями працюють над відтворення звичаїв та обрядів, пов'язаних з народним календарем: зустрічі Нового року з щедрівками й українськими вечорницями, святкування Калити, Різдва з колядками, Великодня тощо, з зацікавленістю учні збирали матеріали для проекту «Історія української вишиванки». Керівником цього проекту була Кучевська І. П., вчитель історії та правознавства (Додаток 5).

Традиційні українські свята, ігри й розваги різні за своїм походженням. Вони порівняно об'єктивно відображають довгий історичний шлях, пройдений

українським народом, що має неоціненне значення для виховання підростаючого покоління. Адже з дитинства мають формуватися такі почуття, як любов і повага до старших, до батьків, взаємодопомога і підтримка, працелюбність, любов до народної пісні та музики, рідної мови. Велике значення у вихованні цих почуттів мав захід присвячений Дню Матері, який проводила класний керівник 9-А класу Фіщук Світлана Петрівна (Додаток 6).

Роль бібліотеки в національному вихованні

Значна робота з національного виховання проводиться шкільною бібліотекою (завідувач Цодікович Т.В.).

Шкільна бібліотека є школою виховання, сприяє опануванню знань засобами всієї діяльності на основі використання як традиційних технологій, так і сучасних. Використання Інтернет-технологій у навчально-виховному процесі та організації роботи бібліотеки, високий рівень інформаційної культури суттєво впливає на якість громадянської освіти та самовдосконалення через загальнолюдські цінності.

Завдяки інноваційній діяльності, за допомоги традиційних засобів популяризації книги бібліотекар спільно з учителями проводить виховні заходи, які сприяють розвитку національної свідомості молодої людини.

Щоби зберегти й передати нащадкам усі ті кращі надбання української культури, що були виплекані протягом століть українським народом, бібліотекар разом із вчителями постійно організують виставки, бесіди біля книжкової полиці, презентації книг тощо.

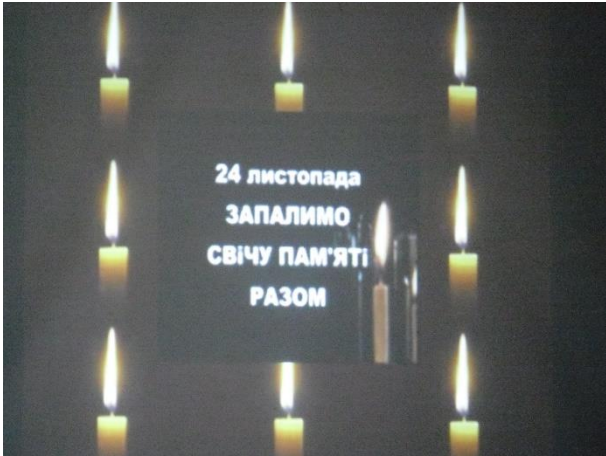
Протягом 2016-2017 року в бібліотеці проводилися тематичні виставки та виставки-огляди:

- « У моєму серці - Україна», «Українська Держава – її історія та сучасність» (до Дня Незалежності України);
- «Хай завжди буде мир» (до Міжнародного дня миру);
- «Наш вірний друг - книга » (до Всеукраїнського дня бібліотек);
- «Учителю вклонімося доземно» (до Всесвітнього дня вчителя);
- «Пам'ять Бабиного Яру»;
- «Героїзм українців – минуле і сучасне» (до Дня захисника Вітчизни);
- «Гідності – бути!» (до Дня гідності та свободи);
- « Ми пам'ятаємо» (до Дня пам'яті жертв Голодомору);
- «Зупинимо СНІД разом» (до Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом);
- «Торгівля людьми. Як не стати жертвою»;
- «Чорнобиль – скорбота пам'яті людської» (до Дня вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС);
- «Пам'яті героїв Крут»;
- «Соборність України – понад усе» (до дня Соборності України);
- «Такого не можна забути, таке не повинне повторитися» (до Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту);
- «Наш вічний біль – Афганістан» (до Дня виводу радянських військ з Афганістану);
- «Із любов'ю про жінку» (до Міжнародного жіночого дня);
- «Пророче слово Кобзаря», «Шевченко – художник» (до 202-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка);
- «Все на землі, все треба берегти – і птаха, й звіра, і оту рослину...» (до Дня Землі);

- «Тільки Пам'ять не сивіє», «Незаслужено забуті книги про війну» (до Дня Перемоги);
- «Наш улюблений казкар» (до дня народження Г. К. Андерсена);
- «Всіх у житті нас рятує мами безсмертна любов» (до Дня матері);
- « Хай завжди буде мир!» до Міжнародного дня миру.

Значна робота проведена до днів пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр.: у бібліотеці та кабінеті історії оформлені книжкові виставки документів, рефератів, фотоматеріалів творів мистецтва, що відображають історичні події трагічної сторінки українського народу. У ході проведення національної акції «Запали свічку пам'яті» проведені тематичні виховні години «Лихі години України», бесіди, бібліографічні огляди літератури.

Рідна мова – життя народу, вияв його національного буття, універсальна скарбниця національних надбань і основних засобів їх передачі з покоління в покоління. Цодікович Т.В. у своїй роботі постійно підносить культ рідної мови, культури спілкування. Вже традиційними стали лінійки «Мова – духовне багатство народу», «Кирило та Мефодій принесли нам абетку» (до Дня слов'янської писемності та мови), «Україна – наш спільний дім» (до Дня знань), «Соборність України – понад усе!» тощо.

РОЗДІЛ III. УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ.

Саме у дитинстві людиною усвідомлюється доля її участі у вирішенні справ громадянського життя як основи подальшої позиції у дорослому житті. Однією із форм залучення дітей до участі у громадянському житті є учнівське самоврядування. В умовах розвитку демократичного суспільства учнівське самоврядування набуває особливого значення як засіб формування культури міжособистісного спілкування, ставлення учнів одне до одного, виховання вмінь. Сучасні вчені розглядають учнівське самоврядування як один із найважливіших чинників формування в учнів активної громадянської позиції, умінь і навичок керування демократичними процесами, ініціативної, здатної приймати нестандартні рішення особистості.

В умовах незалежної України докорінно змінюються мета, стратегія і тактика функціонування самоврядування. Їх сутність насамперед полягає у формуванні гідного громадянина України на принципах демократії та на основі загальнолюдської моралі, національної культури, традицій та духовності українського народу.

Учнівське самоврядування як система будується на підставі співзвучних потреб дитини і суспільства. Головною задачею педагогів у цій системі є постійна підтримка постійної мотиваційно-потребнісної сфери дитини, тобто підтримання такого стану, за якого стає необхідним постійне самовдосконалення та бажання і наміри стати гідним громадянином держави.

Беручи участь у роботі органів учнівського самоврядування, молоді люди не тільки поглиблюють своє розуміння демократії, а й з'ясовують роль, яку виконує кожен громадянин у розвитку демократичних ідеалів, своїми вчинками діючи на користь суспільства.

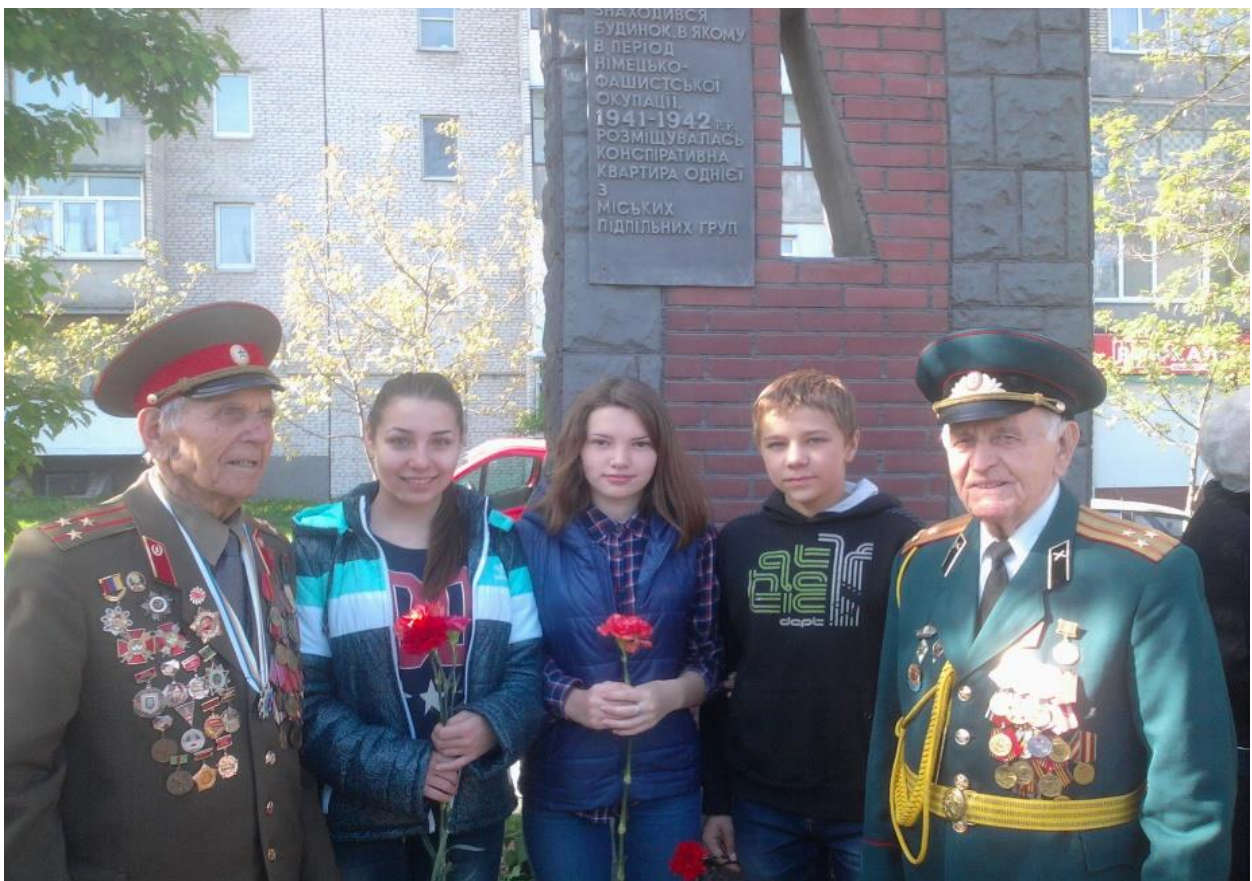
Цінність учнівського самоврядування полягає в тому, що діти глибоко і всебічно проникають у сутність своїх прав та обов'язків; забезпечується комплексний виховний вплив на учнів шляхом їх залучення до систематичної й усвідомленої участі в справах школи. Учнівське самоврядування, являючись методом організації шкільного колективу, забезпечує взаємодію між первинними

колективами (класами) і згуртування їх в єдиний шкільний колектив. Учнівське самоврядування – це організація життя шкільного колективу, в якій:

- розвивається соціально активна, гуманістично спрямована особистість;
- в учнів з'являється можливість виявити себе в соціально значимих справах;
- формується глибоко усвідомлена громадянська позиція учня, почуття власної гідності, національної самосвідомості.

В учнівському колективі нашого закладу впроваджується проект учнівського самоврядування – учнівський парламент. Кожен член колективу має власну точку зору, педагоги висвітлюють свої пропозиції, власні нароби відносно вищезазначеного проекту. Робота над створенням проекту учнівського самоврядування здійснюється в комплексі з функціонуванням шкільного парламенту дітей. Водночас адміністрацією школи були започатковані регулярні засідання ініціативної групи педагогічних працівників школи.

В закладі активізується співпраця педагогічного колективу з органами учнівського та батьківського самоврядування щодо формування у дітей та молоді духовності, моральної культури, толерантної поведінки, уміння жити в громадянському суспільстві.

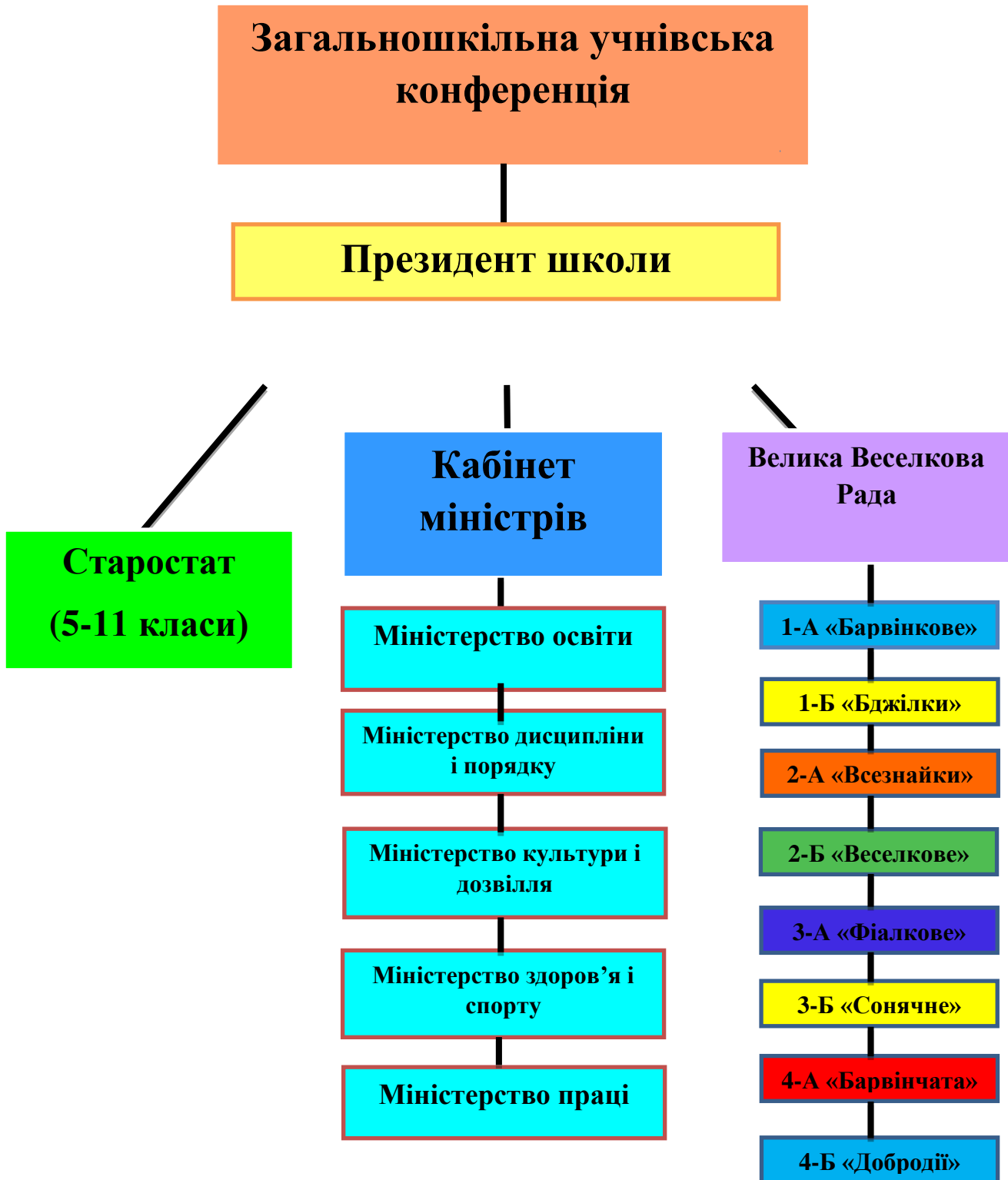
За ініціативи учнівського самоврядування в закладі проводяться заходи з національно-патріотичного, трудового, естетичного виховання. Яскравим прикладом роботи учнівського самоврядування з національно-патріотичного виховання було створення Книги Пам'яті (збірка свідчень учасників II Світової війни - членів родин учнів закладу) (Додаток 7). Ця книга була створена в тісній співпраці зі спілкою ветеранів війни Староміського району.

Робота по створенню цієї книги ще раз довела учням те, що мирне небо сьогодні було здобуто у перемозі над жорстоким ворогом ціною багатьох людських втрат. Керівник цього проекту - учитель історії Крещенко Оксана Юрїївна.

В учнівському колективі нашого закладу учнівське самоврядування підпорядковується такій структурі:

Учнівський парламент

РОЗДІЛ IV. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДИТИНИ – ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНЯ

Творчі здібності дитини. У чому вони? Як ці здібності розвивати? Є два шляхи. Один – не заважати розвиватися творчим здібностям, дати дитині свободу для прояву креативності. Другий - вчити творчості так, як ми вчимо моральності, тобто створювати ситуації, де необхідно діяти не за навченими правилами та стереотипами, а творчо. Якщо ці два шляхи поєднано, є умови для творчого розвитку. Дитину треба поставити в ситуацію, що спонукає до творчості. Творчі ситуації – це ситуації, що створюються для реалізації цілей, яких неможливо досягти «стандартним способом»; для прояву творчих здібностей особистості або групи учнів.

До таких ситуацій належать:

1. Ситуації змагання (індивідуальні і групові). Під час змагання часто виникають ситуації, які потребують імпровізацій (тут і тепер), груповий характер та групова підтримка перекладають частину відповідальності за дії та якість дій на інших.
2. Ситуація турботи. Ця ситуація більш складна у виконанні, ніж ситуація змагання. Головне – довести до свідомості дітей ідею турботи як дії задля інших.
3. Ігрова ситуація (розвивальна, сюжетно-рольова, театральна). Гра – це модель творчості, яка передуює конкретній діяльності.
4. Дослідницька ситуація як ситуація творчості. Дослідницька ситуація є творчою для дітей тільки якщо педагоги акцентують значимість процесу пошуку, уникають оціночних суджень і не надають великого значення результатам.

Ми знаємо, що особистість розвивається, розквітає в колективі. і якщо колектив націлений на творчість, створений для творчої праці, якщо в колективі панує дух творчого ставлення до свого життя та життя соціуму, в якому знаходиться дитина, - тоді виростає особистість, яка не пристосовується до життя, а змінює життя.

Якщо в школі панує атмосфера творчої співпраці, то знімаються проблеми хуліганства, вживання алкоголю, наркоманії, псування шкільного майна; знімається – що надзвичайно важливо – проблема юнацького скептицизму і критиканства, неповажного ставлення, передування матеріального перед моральним, зникає психологія виконавства («що велять, те й роблю»).

Розум, емоції, конкретна діяльність, а головне – атмосфера творчої співпраці – ось ті умови, за яких, на наш погляд, дитина буде розвиватися цілісно, гармонійно. Це ті умови, за яких ми виховуємо дитину з її активною громадянською позицією. Саме з метою розвитку позитивних емоцій в закладі були проведені:

- урочистий концерт за участі ансамблю «Ветеран» для учнів 3-6 класів;
- виставка малюнків «Люблю я землю українську»;
- конкурс плакатів «Мій край – моя історія жива»;
- шкільна лінійка: «У нашій рідній Україні – ми всі український народ» та інші.

Учасникам вокального ансамблю за зайняте I місце у міському фестивалі-конкурсі української народної пісні «Пісенне джерело» в рамках міського фестивалю художньої самодіяльної творчості учнівської молоді «Перлини року – 2017» була вручена нагорода міського голови Моргунова С.А.

Були нагороджені грамотами та цінними подарунками:

- учасники-лауреати вокально-хореографічної композиції «В чистім полі» міського фестивалю художньої самодіяльної творчості учнівської молоді «Перлини року – 2017»;
- учасники міського конкурсу малюнку на асфальті (Кирилюк Вікторія – 7-А, Хавтирко Дарія – 7-А, Лученко Оля – 7-А, Гнатенко Діана – 7-Б, Панасюк Коля – 6-А, Ковтун Ліля – 6-А) за зайняте III місце;
- учнівський колектив 2-А класу за зайняте III місце у міській виставці-конкурсі дитячих робіт «Паперова країна»;
- Романишина Тетяна, учениця 3-Б класу, за зайняте III місце у міській виставці-конкурсі дитячих робіт «Паперова країна»;
- Білозір Анастасія, учениця 8-Б класу, за зайняте III місце у міському конкурсі поетів-початківців «Зелене гроно»;
- Аметова Каміла, учениця 1-Б класу, за перемогу у міському конкурсі «Вінниця – місто зразкових пішоходів та пасажирів»;

Нейц Марія, учениця 2-А класу, переможець міського конкурсу «Великодні дзвони»;

- Іскоростинський Ярослав, учень 3-А класу, за зайняте I місце у 11 міському конкурсі сатири і гумору ім. А. Гарматюка;
- малюнок учениці 8-А класу Хавтирко Дарії «Майбутнє мого міста» був надрукований у збірці «Архітектурні місця Вінниці».

На високому рівні в закладі проводиться гурткова робота, діє ряд бюджетних та позабюджетних гуртків, у яких діти в змозі реалізувати свої творчі здібності. Серед них «За гуманне ставлення до тваринного та рослинного світу», а також шкільні бюджетні та позабюджетні гуртки: «Юний художник»(Конопацька Л.А.), «Театральний гурток»(Цодікович А.А.), «Вишивка»(Півнюк О.В.), «Спілкуймося англійською», «Вокальний ансамбль дівчат і хлопців»(Матвєєва В.І.), «Хореографічний»(Мазуркевич А.Д.), «Військово-патріотичний гурток»(Дяк С.В.), «Зелене гроно»(Вдовиченко Г.М.) та інші. Учні, які займаються у гуртку «За гуманне ставлення до тварин» беруть участь та стають призерами у різноманітних конкурсах обласного рівня та отримують грамоти; призові місця отримують

гуртківці у номінаціях конкурсу «Знай і люби свій край», міських конкурсах «Великодні дзвони», тощо. Щороку гуртківці закладу є переможцями міського еколого-натуралістичного свята «День зустрічі птахів», який проводиться на базі Вінницької обласної станції юних натуралістів.

Керівник вокального гуртка Матвєєва В.І. стимулює та підтримує творчий розвиток обдарованих дітей, залучає їх до активної участі в загальношкільних заходах. Жоден концерт не відбувається без участі вихованців вокального гуртка (І місце у міському фестивалі-конкурсі української народної пісні «Пісенне джерело» в рамках міського фестивалю художньої самодіяльної творчості учнівської молоді «Перлини року – 2017»).

Велике значення у розвитку творчості учнів мав виховний захід «А мак не просто квітка, це символ перемоги», який проводила Півнюк О. В., учитель обслуговуючої праці, з учасниками гуртка (Додаток 8).

Громадянське виховання у сучасному виховному процесі має надзвичайно важливе значення. Повноцінне формування особистості не може позитивно реалізовуватися без громадянської основи. Сьогодні як ніколи важливо спрямовувати молодь на вибір громадянсько-національних ідеалів та ціннісних орієнтацій у їхньому житті. Всебічне виховання підрастаючої особистості в наш час не має сенсу без громадянського компонента. Ефективність виховання громадянськості, як і багатьох інших особистісних характеристик, значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, відповідно до якого в структурі особистості виникають і закріплюються передусім ті

новоутворення, у «конструювання» яких індивід вкладає свої почуття, власну працю, енергію, конкретну дію, проявляючи цілеспрямовану активність.

Сьогодні, у пору активних демократичних перетворень, ми маємо змогу реалізовувати у виховній практиці ті громадянські надбання, які будуть сприяти вибору активної життєвої позиції та свідомого формування громадянського світогляду нашої молоді.

Виховна система навчального закладу – це не кількість проведених заходів, а спосіб життя колективу за певними законами, традиціями з чітко визначеною структурою прав та обов'язків.

Пройде трохи часу, і сьогоднішні учні займуть ключові позиції в рядах будівників незалежної держави. Тому особливе значення має цілеспрямована робота адміністрації, класних керівників, учителів-предметників та учнівського колективу щодо виховання і підготовки учнів до життя і діяльності в правовій державі, прищеплення й розвитку моральних почуттів, переконань і потреби поводити себе згідно з моральними нормами, що діють у суспільстві.

Виховувати – означає зберігати та примножувати в людині людське, будити добро та любов у юних серцях, давати їм свою любов і добро. Тому саме ми, вчителі, ведемо дійсно значну та кропітку роботу, яка хоч і помалу, але дає позитивний результат і надає системі нашої освіти національного характеру, коли національна свідомість не є додатком до професійної освіти, а є її вагомою гармонійною складовою.

Випускник має стати цивілізованою, освіченою, духовною та вільною людиною з гуманістичним світосприйняттям, здатною здійснювати самостійний вибір, приймати відповідальні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях; людиною, що усвідомлює особисту відповідальність за свою долю, долю народу України і людства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайло Грушевський «На порозі нової України» // Видавництво "Світ" // 2007 р. Т. 4. Кн. 1. // С. 225 - 266; 377 – 381.
2. «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» // Освіта України // 2000 р. // № 32. // С.6.
3. «Концепція громадянського виховання дітей та молоді» // Освіта України // 2000 р. // № 51.
4. Концепція загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на 2006-2010 рр. Національна доктрина».
5. Закон України «Про освіту» // 05.09.2017 № 2145-VIII.
6. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)».
7. Концепція національного-громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // 2015 р.
8. Джон Дьюї «Освіта сьогодні» // Education Today // New York
9. «Концепція громадянської освіти в Україні» // 2012 р.
10. Василь Сухомлинський «Що посієш, те й пожнеш» // Київ, видавництво "Літера ЛТД" // 2015 рік.

Додаток 1.**Інтелектуально-розважальне шоу****«Я люблю Україну»**

Класний керівник Котлярова Лідія Іванівна та учні 7-А класу

Мета: поглибити знання учнів про культуру, історію, мову свого народу; розвивати почуття патріотизму; ознайомити учнів з історією української народної пісні; розвивати інтерес до культурної спадщини свого народу, почуття прекрасного; виховувати національну гордість, любов до рідної землі.

ХІД ЗАХОДУ

Ведуча. Ми живем в країні Україні –

Доля це, а доля – то не гріх.

Не шукай же щастя по чужинах,

Тут живи на правду і добро.

Це – твоя країна Україна,

Ні, не край – країна і народ.

(Пісня «Україна», Т. Петриненка з презентацією)

Ведучий. Сьогодні ми доведемо, що ми любимо нашу Україну, чарівну землю з прекрасними звичаями та традиціями.

I раунд «Рідна мова»

Мово рідна, слово рідне,

Хто вас забуває,

Той у грудях не серденько,

А лиш камінь має.

Як ту мову нам забути,

Котрою учила

Нас всіх ненька говорити,

Ненька наша мила?!

Завдання 1. Пояснити значення запропонованих українських слів. Вибрати правильний варіант.

Манівець – хибний шлях, спортивний свисток, ліхтарик.

Плесо – спокійна ділянка річки, вид дерева, дерев'яна колода.

Плюндрувати – руйнувати, плювати, будувати.

Раювати – відчувати насолоду, радіти, вести підрахунки.

Рахуба – лічба, несподіванка, одяг.

Розважливий – розсудливий, веселий, товстий.

Сахатися – шарахатися, сміятися, фарбуватися.

Стайня – конюшня, струнка дівчина, місце зустрічі.

II раунд «Народознавчий»

День св. Андрія Первозванного припадає на 13 грудня. З давніх-давен у ніч під Андрія дівчата ворожили, угадували майбутню долю. Ось, наприклад, брали півня і курку, зв'язували до купи хвостами і накривали решетом, щоб вони спершу заспокоїлися. За якийсь час випускали їх з-під решета і дивилися, хто кого перетягне.

Завдання. Пояснити, що це могло означати: чи півень перетягне, чи курка. (Хто буде в сім'ї верховодити).

Увечері на Андрія молодь збиралася на Андріївські вечорниці. Дівчата запрошували парубків кусати калиту – коржа з білого хліба. Але були хлопці, які не кусали калити, бо дівчата їх не запросили. Хлопці були сердиті на дівчат і говорили їм: «Ось ми їм!». Для цього темної ночі хлопці наносять мотуззя, налигачів, і коли повертаються дівчата додому гуртом з вечорниць, то ...

Завдання. Розповісти, як бешкетували хлопці через те, що дівчата їх не запросили на вечорниці. *(Переснують вулицю мотуззям, заховаються під тином, а коли йдуть дівчата, вискакують і кричать: «Пугу-пугу, козак з лугу». Дівчата розбігаються і заплутуються в мотузці. Хлопці їх розплутують, жартують).*

Команди отримують зображення старовинних предметів (рогач, ступа тощо).

Завдання. Пояснити, для чого використовувався цей предмет.

III раунд «Народ скаже – як зав'яже»

Завдання. Пояснити значення прислів'їв.

- Бити лихом об землю – *(не журитися, не звертати увагу на неприємності)*
- Виводити на чисту воду – *(викривати в нечесних підступних діях)*
- Як сокира на тину – *(незручно, неспокійно)*

- Чужа кістка – *(нерідна людина)*
- Вбивати в голову – *(засвоїти щось)*
- Є ще порох у порохівницях - *(є сила до роботи, до боротьби)*
- Золоте дно – *(джерело багатства, прибутку)*
- Чухати в потилиці – *(замислитися, розмірковувати)*

IV раунд «Хто до нас прийшов?»

Ведучий. Українці здавна славляться своєю гостинністю. Давайте подивимось, хто завітав до нас в гості?

(Назвати прізвища відомих українців по фотографіях)

V раунд «Смачного!»

Команди отримують варення з бузини, з дині тощо у вазочках.

Завдання. Відгадати, що це за страва і з чого її готують.

Ведучий. Наш народ завжди гостинно пригортає своїх гостей і ставить на стіл свої національні блюда. Отож, пригадаймо їх назви. *(Відповіді учнів)*

VI раунд «Хай пісня лине»

Ведучий. Існує легенда про те, як Бог обдарував кожний народ своїми щедротами. Англійців – манірністю, італійців – життєрадісністю, французів – вишуканістю. Усіх обдарувавши, побачив гарну дівчину, яка скромно стояла в кутку.

- Ти хто? – запитав Господь.
- Українка, – несміливо відповіла дівчина.
- Чим же тебе обдарувати? У мене вже нічого не залишилося, крім пісні. Бери її.

І з тих пір переказують, що Україна повниться піснями. В радості і турботах, працюючи і відпочиваючи, українці виливають через пісню своє серце, свої почуття. Радіє Україна – співає, сумує – також співає.

Послухайте чарівний голос Квітки Цісик, яка в свої пісні вклала любов до України. Пісня Ігоря Шамо «Київський вальс», Квітка Цісик «Де ти?» *(відеоряд)*

Ведучий. А тепер доведіть, будь ласка, що українська пісня є невід’ємною частиною вашого життя.

(заспівати пісню за її початком)

(робота в командах)

Ведучий. Наше шоу закінчилось.

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.

Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

Між братніх народів, мов садом рясним,
сіяє вона над віками...
Любіть Україну всім серцем своїм
і всіми своїми ділами.

Для нас вона в світі єдина, одна
в просторів солодкому чарі...
Вона у зірках, і у вербах вона,
і в кожному серця ударі,

у квітці, в пташині, в електровогнях,
у пісні у кожній, у думі,
в дитячий усмішці, в дівочих очах
і в стягів багряному шумі...

(В. Сосюра)

Додаток 2.

Година спілкування

Моя Україна – єдина країна

Класний керівник Чернилівська Наталя Миколаївна та учні 6-А класу

Мета: поглибити знання учнів про нашу державу – Україну; сприяти формуванню національної свідомості школярів; розвивати в учнів активну громадську позицію щодо єдиної, цілісної держави, інтерес до минулого своєї країни; виховувати патріотизм, гордість за свою країну, любов до рідного краю.

Обладнання: карта України, українські краєвиди, малюнки дітей, віночок, українські народні пісні, мультимедійні презентації, роздаткові матеріали.

ХІД ЗАХОДУ

«Україно моя!

Мені в світі нічого не треба,

Тільки б голос твій чути

І ніжність твою...»

А. Малишко

Учитель: Доброго дня, шановні учні та гості! Сьогодні у нас відкрита година спілкування на тему «Моя Україна – єдина країна»

У всьому світі – кожен знає

Є Батьківщина лиш одна,

І в нас вона одна-єдина –

Це наша славна Україна!

У кожного з нас є своє родинне вогнище, є дім, у якому ми живемо. Якщо скласти наші маленькі батьківщини, утвориться велика держава – Україна, це наша земля, наш рідний край, наша країна з талановитими людьми, з нашими захисниками, воїнами-героями, із чарівною піснею, із мальовничою природою, багатючими народними традиціями.

Діти, я запрошую вас у подорож. Сподіваюсь, що всім вам буде цікаво подорожувати потягом нашою славною Україною. Потяг у нас сьогодні незвичайний. Подорож буде уявною, проте ви зможете побувати на цікавих зупинках нашого маршруту. Упевнена, що ви вже багато знаєте про нашу славу Україну і тому будете співавторами нашої подорожі!

Пропоную вам такі зупинки:

1 станція «Пізнавальна» (ріки)

2 станція «Прислів'я»

3 станція «Чудеса України»

4 станція «Міста України»

5 станція «Вінниця»

6 станція «Афоризми»

7 станція «Державні символи»

Перш ніж відправитись у подорож, я пропоную вам таке завдання. Дайте відповідь: **«Що означає Україна для кожного з вас?»**

Підійдіть до столу і візьміть ромашку, напис на якій вам подобається, прикріпіть його навколо карти України.

(Вправа «Асоціативний куш»)

(Рідний край, домівка, школа, Батьківщина, держава, земля, ліси, річки, гори, Вінниця, Південний Буг, озера, доброзичливість, природа, мама, сім'я, однокласники, вчителька, тато, бабуся, братик, сестричка, калина, дружба...)

Учитель. Усе, що ви назвали, об'єднує наша держава. Непомітно наш потяг прибув до станції «Пізнавальна». Погляньте на карту України! На ній позначено кордони української землі, де з давніх-давен живе наш народ. Територія, заселена українцями, така велика, що перетнути її пішки із заходу на схід можна аж за 90 днів. Це одна із найбільших країн у Європі. Столиця України – місто Київ. Могутньо котить до Чорного моря сині хвилі найбільша річка України - Дніпро.

Ваше перше завдання по річках України.

Вправа «Ріки України»

Учні. Україна багата своїми річками: їх понад 71 тисяча. Найбільшими є Дніпро, Дунай, Прут, Десна, Тиса, Дністер, Південний Буг.

- **Найбільша** річка України - Дніпро, бере початок у Росії й несе свої води до Чорного моря через три країни: Росію, Україну й Білорусію. Наші предки називали річку Данапріс, що означає «вічна вода». Друге ім'я

Дніпра – Славутич походить від слова «слава». Ця річка символізує Україну (Показ слайдів).

- Річка Дунай – **найповноводніша**. У нижній течії Дунаю розташоване одне з унікальних міст України - Вилкове. Ще його називають українською «Венецією», бо вулицями-каналами цього міста можна пересуватися човнами(слайди).
- На південному Заході Донецького басейну є **дивна** річка Мокра Волноваха, що на своєму шляху кілька разів зникає, а потім з'являється знову (слайди).
- **Найдивніша** річка – Сліпа Турія ,що на Волині. Вона нікуди не впадає, має свій початок від джерела, має своє русло і джерело, кілька разів зникає. Вона залишається водяним апендиксом на болотах (слайди).
- **«Найлегковажніша»** річка – Велика Репіда, що витікає з озера на південному заході України, впадає в Дунай. Але під час повені річка повертає свою течію у зворотному напрямі від Дунаю до озера.

А я хочу розповісти про річку **Південний Буг**, яка протікає через наше місто.

Бог – так називали цю красиву річку наші предки – давні слов'яни. Мабуть, не просто так... Південний Буг – сучасна назва давнього Богу – третя за величиною ріка України. Південний Буг відомий своїми порогами. Бере початок на Поділлі і впадає до лиману Чорного моря. Четверта за довжиною річка України і найбільша, яка тече винятково територією України — довжина її 806 км.

Упродовж століть назву річки змінювали. Турки називали її Ак-су, що означає «біла вода», греки — Гіпаніс. Слов'яни нарекли річку Богом в розумінні «багата» або «та, що тече по багатій, родючій землі».

Учитель. Наша подорож продовжується. Наступна станція – «Прислів'я». Закінчіть, будь ласка, українські прислів'я.

Станція «Прислів'я»

- 1. Всюди добре, а вдома ... (найліпше).**
- 2. Без верби і калини ... (нема України).**
- 3. Любов до Батьківщини неможлива без ... (любові до рідного слова).**
- 4. Козацькому роду нема ... (переводу).**

5. Рідна сторона - мати, чужа - ... (мачуха).

6. У чужій сторонці не так світить ... (сонце).

7. Тільки в ріднім краї солов'ї ... (співають).

Учитель. Людина будує свій дім, насаджує сад, малює, створює пісню. Усе, що протягом поколінь створили люди: храми і дороги, міста і парки, твори мистецтва і архітектури, книжки,- є культурною спадщиною народу. 2008 року було проведено соціологічне опитування серед українців щодо того, які об'єкти вони вважають одним із семи чудес України. Які саме національні пам'ятки визначено, нам розкаже група учнів на станції «Чудеса України».

Станція «Чудеса України»

Розповіді учнів

- Національний заповідник «Херсонес таврійський» - найдавніше грецьке місто – колонія на території сучасного Севастополя. Заснований 422 року до н.е.
- Києво-Печерська лавра – найвідоміший монастир у світі. Побудована на місці печер. Унікальна за кількістю похованих тут святих.
- Національний заповідник – легендарний острів Хортиця. Місце розташування Запорозької Січі. Відправне місце для багатьох походів козаків. Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця».
- Національний заповідник «Софія Київська» – найдавніший давньоруський храм, зведений 1037 року князем Ярославом Мудрим.
- Національний дендрологічний парк «Софіївка» (м. Умань) – одна з видатних пам'яток садово-паркового мистецтва. Парк нагадує галерею картин, створених спільно природою і людиною.
- Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець». Свідоцтво бурхливої та небезпечної історії України. Оборонна споруда-фортеця. Є підстави вважати , що камені замку були закладенні ще 2 тисячі років тому.

Учитель. Діти, хто запам'ятав, скільки Україна має чудес та які?

(Відповіді учнів)

Учитель. Наступна станція «Міста України».

Станція «Міста України»

Проведемо у вигляді гри

Переставите букви місцями, щоб вийшли назви міст України. Покажіть ці міста на карті.

САЕДО, ПЛЪЕНРІТО, ВІРНЕ, ТАЛОПАВ, КЦЬУЛ, ВАРХІК, ВЪЛВІ, НІЦЯВНИ, ІЇВК.

(виконання завдання учнями)

Учитель. Які ще українські міста ви знаєте?

(відповіді учнів)

Учитель. А зараз ми трохи відпочинемо і подивимось презентацію ваших малюнків, в яких ви відтворили свою любов до України.

(презентація малюнків)

Учитель. Ми приїхали на станцію «Вінниця». Наші дослідники розкажуть вам про історію нашого міста.

(Повідомлення учнів)

Станція «Вінниця»

Учні. Живописне подільське місто розкинулося на берегах річки Південний Буг. Перша письмова згадка про Вінницю датується серединою XIV століття. У Вінниці збереглися немало пам'ятних місць і архітектурних пам'яток. Ми пропонуємо вам відвідати такі місця:

1. Музей-садиба Н.И. Пирогова

Вінниця дбайливо шанує пам'ять ученого, хірурга, педагога М. І. Пирогова. У садибі під Вінницею, де знаменитий лікар провів останні двадцять років життя, знаходиться його меморіальний музей. Експозиція музею розташувалася в 10 залах і будинку-аптеці. Навколо садиби ростуть дерева, посаджені самим Пироговим. В 1,5 км від садиби в каплиці-мавзолеї ось уже 125 років спочиває забальзамоване тіло видатного хірурга

2. Фонтан ROSHEN

Фонтан ROSHEN - єдиний в Україні і найбільший у Європі плаваючий фонтан, побудований в руслі річки Південний Буг у Вінниці. Унікальність фонтану полягає в так званій "зимуючій технології", яка дозволяє занурювати конструкцію фонтану під лід на зимовий період. Висота струменя фонтану досягає 60 метрів, розліт води - 140 метрів. Фонтан у Вінниці порівнюють з фонтаном в Дубаї (ОАЕ).

3. Костел Діви Марії

Капуцинський храм Пресвятої Діви Марії Ангельської був побудований в незвичайному стилі тосканського бароко. У XIX в. монастир був закритий царською владою і перетворений на казарми, проте костел залишався діючим в якості парафіяльного. Зараз знову належить католицькій громаді міста.

4. Водонапірна башта

Оригінальна цегельна башта з годинником, розташована в пішохідній зоні, вважається візитною карткою міста. Побудована за проектом архітектора Г. Артинова як основа міського водопроводу. У роки Другої світової війни служила пунктом спостереження за ходом бойових дій на околицях міста. З 1993 р. тут розташовано Музей пам'яті воїнів, які загинули під час бойових дій в Афганістані.

5. Мури

Мурами у Вінниці відвіку називають комплекс оборонних споруджень ієзуїтського монастиря з костелом, колегіумом і конквітом, який оточений стіною. Фрагменти кріпосних стін, що найбільш збереглися, з кутовою баштою можна оглянути із зворотного боку монастиря.

6. Музей Автомотовелофоторадіо

Музей ретротехніки "Автомотовелофоторадіо" у Вінниці відкрився в 2013 р. в приміщенні автосалону "Володимир" в центрі міста, біля Центрального мосту. В основі експозиції – приватне зібрання раритетних автомобілів та іншої техніки вінницького колекціонера А. Стрембіцького. У музеї представлено більше 100 експонатів, зібраних за 35 років: автомобілі, мотоцикли, велосипеди, патефони, телевізори, фотоапарати, радіоприймачі .

7. Преображенський собор

Преображенський кафедральний собор був споруджений в XVIII ст. Оборонний храм у стилі барокко входив до системи укріплень Мурів. У 1832 р. був переданий у

ведення православного духівництва і освячений як православний храм. До 1991 р. використовувався як зал органної музики. Зараз у веденні московського патріархату.

8. Музей шоколаду «Рошен»

Музей шоколаду «Рошен» відкритий 22 грудня 2010 року для всіх любителів солодкої карамелі, шоколаду, бісквітів і тортиків. Знаходиться музей у Вінниці, на території кондитерської фабрики Рошен. Цей музей є унікальним у своєму роді, оскільки це єдиний повністю автоматизований розважальний комплекс для дітей.

9. Садиба Грохольських

Садиба Грохольських є культурною й історичною пам'яткою міста Вінниці. Садиба була зведена в XVIII ст. графом Михайлом Грохольським з Польщі.

10. Літературно-меморіальний музей М. Коцюбинського

Музей був урочисто відкритий 8 листопада 1927 р. У цьому будинку 17 вересня 1864 р. народився класик української літератури М. Коцюбинський.

Станція «Афоризми»

Учитель. Перебуваючи на станції «Афоризми», Ви повинні скласти вислови про Україну зі слів, що в конверті.

(Завдання для учнів)

1. «Люблять батьківщину не за те, що вона велика, а за те, що своя». (Сенека)
2. «Той, хто не любить своєї країни, нічого любити не може». (Д. Байрон)
3. «Патріотизм — це не любов до ідеї, а любов до вітчизни». (В. Распутін)
4. «Задля батьківщини треба жертвувати навіть славою». (Латинське прислів'я)
5. «Вітчизна — це не хтось і десь, Я — теж Вітчизна». (І. Світличний)
6. «Любіть Україну у сні й наяву, вишневу свою Україну, красу її вічно живу і нову і мову її солов'їну». (В. Сосюра)
7. «Народ мій є! Народ мій завжди буде! Ніхто не перекреслить мій народ!» (В. Симоненко)
8. «...без усякої іншої науки ще можна обійтися, без знання рідної мови обійтися не можна» (І. Срезневський)
9. «Народна пісня — духовне обличчя нації». (А. Міцкевич)

10. «Українська пісня — це бездонна душа українського народу, це його слава». (О. Довженко)

11. «Українська пісня — це геніальна поетична біографія українського народу». (О. Довженко)

Учитель. Кожна держава світу має свій герб, прапор і гімн. На станції «Державні символи» ми з вами ще раз згадаємо про українські державні символи.

Станція «Державні символи»

Учень. Наш герб – тризуб, це воля, слава, сила,
Наш герб – тризуб. Недоля нас косила,
Та ми зросли, ми є, ми завжди будем,
Добро і пісню несемо ми людям.

Учень. Національний прапор України – синьо-жовтий стяг. Синь українського ясного, чистого, мирного неба, золото незорих пшеничних ланів, колір золотого сонця переніс наш народ на свій прапор. Кольори ці мають ще й інше значення – «мир» і «багатство», адже наш народ мирний і працелюбний, а земля - щедра й багата.

Учень. Прапорець, що я тримаю,
Для мене – єдиний.
Прапорець цей, що я маю,-
Символ України.
Нема в світі більш святого
Й не буде ніколи.
Він – край неба голубого
Над пшеничним полем.

Учень. Гімн – це найголовніша пісня країни. Слова Гімну України виражають найсердечніше думки і прагнення нашого народу. Автор – український поет Павло Чубинський. До тексту чудово пасує ніжна і водночас горда, непокірна мелодія Михайла Вербицького.

Учень. Слова палкі, мелодія вродлива,
Державний гімн ми знаємо усі.

Для кожного села, містечка, міста -
 Цей клич – один з мільйонів голосів.
 Це наша клятва, заповідь священна,
 Хай чують друзі й вороги,
 Що Україна вічна, незнищенна,
 Від неї ясне світло навкруги.

Учитель. Усі найбільші свята українського народу супроводжуються урочистим виконанням нашого прекрасного Гімну. Усі знають, що Державний Гімн слід слухати стоячи, на знак поваги до рідної Вітчизни.

(звучить Гімн України)

Вчитель. Наша подорож закінчилась. Давайте підведемо підсумки її.

Вікторина «Батьківщина»

Запитання

1. Скільки кольорів має наш прапор? (два)
2. Синій колір нашого прапора символізує... (небо)
3. Державний герб України називається... (тризуб)
4. Назва міста, в якому ми живемо. (Вінниця)
5. Столиця нашої держави. (Київ)
6. Головна пісня держави. (Гімн)
7. Дерево – символ України. (Верба)
8. Українська національна страва. (Борщ)
9. Чого хочуть українці для всієї землі, для всіх людей світу? (Миру)
10. Яким словом можна замінити слово «Батьківщина»? (Країна)

(відповіді учнів)

Заключне слово вчителя. Рідний край, Україна, Батьківщина... Які це прості і разом з тим прекрасні слова. Велика і священна любов до України жила і житиме в усіх чесних і щирих серцях.

Діти, любіть Батьківщину, свою рідну неньку. Вона вас зростила. Шануйте наші державні символи, бо вони є ознакою нашої держави і несуть в собі нашу історію. Будьте справжніми громадянами нашої великої країни.

Додаток 3.

Сценарій мітингу

з нагоди відкриття меморіальної дошки

Матвєєву Анатолію Володимировичу та Жабіцькому Іллі Миколайовичу

(Звучить музика)

Ведучий. Це не сон, не синдром маячні,
Ця війна не в далекій країні,
Не в Іраку чи десь там в Чечні,
А в вишневій моїй Україні.

Ведучий. Саме тут всі її вояки
Схід країни від зла захищають,
Б'ються на смерть мої земляки,
Кров'ю землю святу поливають.

Ведучий. Шановні гості, учні, громада, сьогодні ми зібрались вшанувати пам'ять колишніх учнів загальноосвітньої школи №9 м. Вінниці Матвєєва Анатолія Володимировича та Жабіцького Іллі Миколайовича, які героїчно загинули в районі селища Зайцевого, захищаючи суверенітет та територіальну цілісність України.

Ведучий. Щоб країна ввійшла в майбуття
Вільна, сильна, без чвар та війни,
Віддають найцінніше – життя,
України найкращі сини!

Ведучий. Урочиста лінійка з нагоди відкриття меморіальної дошки оголошується відкритою.

(Звучить Гімн України)

Ведучий. Вже майже три роки на Сході відбувається антитерористична операція, гинуть найкращі українці, цвіт нації. Серед них – наші випускники, які, не замислюючись, пішли боронити рідну землю.

Ведучий.На жаль, не судилося їм повернутися живими. Вони полягли навіки. Серед них колишній учень нашої школи **Матвєєв Анатолій Володимирович**.

Ведучий.У нашій пам'яті він залишиться назавжди.

Ведучий.Слово надається класному керівнику Степаненко Зінаїді Андріївні.

(виступ класного керівника)

Ведучий.Любити Вітчизну, любити завжди,

поля її росні, зелені сади,

і їй не жаліти за дні молоді

ні крові у битві, ні поту в труді.

Ведучий.Саме так і любив свою Україну Анатолій Володимирович. Він боровся за Україну. Він стояв на сторожі Волі та Незалежності. Заради тебе, твого життя і нашої свободи він віддав своє життя.

Ведучий.Саме так любив її і Ілля. Ілля Жабіцький - навіки усміхнений...

Ведучий.Мало прожили наші хлопці на цій землі. Але, як сказав філософ Бейлі, «справа не в тому, наскільки довго ми живемо, а в тому – як».

Ведучий.Відомо, що є в історії один неспростовний закон: хто відданий своїй Вітчизні, в боротьбі ніколи не зазнає поразки. Своїй Батьківщині вони віддали останній удар свого великого серця. Таких, як Анатолій та Ілля і тисячі їхніх побратимів, перемогти неможливо.

Ведучий. Право відкрити меморіальну дошку надається матері Іллі Жабіцького.

(Звучить музика)

Ведучий.Мамо, пробач за мою стрімку вдачу,

Вибач, рідненька, я вже не прийду.

Мені не болить, я від болю не плачу,

Я зараз душею до Бога іду.

Ти вибач, не плач - твої сльози тримають

Мене на землі, а мені вже пора.

Мене побратими із Богом чекають,

І зірка на небі моя вже зійшла.

Матусю, пробач, що зактив рано очі,

Я прошу: тримайся, тебе я люблю.

Світитиму з неба тобі я щоночі
 І інколи ще уві сні я зайду...
 Зайду, щоб ще раз тебе міцно обняти,
 Бо ти найдорожча в моєму житті,
 І те, що не встиг на прощання сказати:
 "Спасибі за щирі молитви святі!"

Ведучий. Схилимо голови перед світлою пам'яттю усіх загиблих в зоні АТО, наших випускників: випускника нашої школи Матвеева Анатолія Володимировича та Жабіцького Іллі Миколайовича.

Ведучий. Вшануймо пам'ять героїв Небесної Сотні та всіх українців, які віддали своє життя за самостійність і незалежність України, хвилиною мовчання. Вічна пам'ять загиблим героям!
(хвилина мовчання)

Ведучий. Алішер Навої сказав: «Не можуть люди вічно бути живими, але щасливий той, чиє пам'ятатимуть ім'я».

Ведучий. Герої! Герої! Герої!
 І туга, і гордість без меж!
 По серцю знов мчить борозною
 Черговий солдатський кортеж.

Ведучий. «Не я, тоді хто? — кожен каже. —
 Хто край від навали спасе?»

І цілому світу докаже:
 «Вітчизна нам - понад усе!»

Ведучий. І моляться мати й дружина:
 «Коли ж люте горе минеться?»

І тужить уся Україна,
 І бореться, та не здається.

Ведучий. Герої! Герої! Герої!
 Найкращі України сини!
 Цей світ лиш врятують герої,
 Герої нової війни.

Ведучий. Найвищою нагородою тих, хто уцілів, є життя, а для загиблих – пам'ять.

Ведучий. Пам'ять! Гірка пам'ять війни! Вона ніколи не згасне.

Ведучий. Урочиста лінійка з нагоди відкриття меморіальної дошки оголошується закритою. *(звучить Гімн України)*

Ведучий. Моя Україно! Сади забуяли,

В озерах пливуть голубі небеса.

Печаль і тривога у серці зів'яли,

Квітує навколо чарівна краса.

Ведучий. Моя Україно! Ти сильна й багата,

У тебе мільйони найкращих синів,

І мова твоя, солов'їна й крилата,

Ще світу покаже величний мотив.

Ведучий. Моя Україно, народ мій коханий,

Брати-українці, мої земляки!

Здоров'я і щастя вам, рідні країни,

Добробуту, миру на довгі роки.

Додаток 4.

Виховний захід

«Прийди до серця, Україно, благослови добром мене!»

Класний керівник Гуменюк Світлана Василівна та учні 10-Е класу

Мета: виховувати в учнях почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю, формувати переконання у нетлінності духовних скарбів народу, повагу до державних і народних символів України, до своїх батьків, спонукати учнів до усвідомлення ними необхідності бути корисним своїй державі.

Обладнання: святково прибраний зал, стіл з вишитою скатертиною, хліб і сіль, калина, рушники на столі, плакати, ноутбук, мультимедійний проектор, екран.

Свою Україну любіть,.....

.....за неї Господа моліть.

Т. Г. Шевченко

Учень 1. Україно – золота, чарівна сторона! Земле, рясно уквітчана, зеленню закосичена! Скільки ніжних, ласкавих, поетичних слів придумали люди, щоб висловити свою гарячу любов до краю, де народилися і живуть.

Учень 2. Україна! Скільки глибини в цьому слові... Це золото безмежних полів, бездонна синь зачарованих небес. Тихі плеса річок, сині очі озер і ставків. Це безмежні степи і ліси, зелені долини і луки, карпатські верховини і донецькі простори, Полісся і Крим, біленькі полтавські хати і велич міських краєвидів – все це наша Україна.

Учень 3. Україно моя! Рідна моя!

Хто ти є? Хто ти є?

Я питаю про те навесні солов'я.

Я запитую серце своє:

«Хто ти є?» - я запитую серце своє.

Учень 4. Мені каже Дніпро «Україна – то я!»

І Карпати високі здаля

Все шепочуть: «У горах матуся твоя –

Невмируща Українська земля!»

І зірки в далині – то України вогні –

То все ти, то все ти!

Учень 5. Струни кобзи бринять:

«Україна, в мені,

Ніби райдужні в небі мости,

То все я, то все я,

Ніби райдужні в небі мости».

Учень 6. Нема життя без України, бо Україна – це мати, яку не обирають, бо Україна – це доля, яка випадає раз на віку, бо Україна – це пісня, яка вічна на цій землі. Багатовікова історія українського народу, на долі якого було досить лиха, майже кожне століття, як свідчать джерела, розпочате голодними війнами, чужоземними навалами. Важко назвати країну, яка пережила б те, що пережила Україна, за більш ніж півтисячоліття поневолення.

Учень 7. Складною і бурхливою була твоя доля, рідна земле! Топтались по тобі орди чужинців, ворожі пазурі роздирали твоє тіло. Дітей твоїх вели загарбники у неволю. Над тобою свистіли гостродзьобі стріли, чорною смертю дихали жерла гармат, шугали ненависні залізні круки, вирували нескінченні битви за твою честь і свободу.

Учень 8. Я – Україна, я – страдниця-мати,
 Яка споконвіку була у ярмі.
 Турецьким, російським... та всіх не назвати,
 бо зайди є різні, а муки – одні.
 Не тільки чужинці мене шматували,
 були і свої в нас жорстокі тирани.
 Вони видавали укази й закони,
 тому і загинуло всіх нас мільйони.
 Немов маля, що в муках народилось,
 у долі, радості, і різних неладах, -
 Так я з неволі відродилась,
 і намагаюся стояти на ногах.
 Ще зовсім молода і непокірна,
 на чолі блакитно-жовтий стяг,
 прошу мені служити вірно,
 нехай Господь благословить мій шлях.

Звучить пісня «Україна» Т. Петриненка. Співають учні.

Учень 9. Є щось святе в словах «мій рідний край».

Для мене це матусі пісня ніжна
 і рідний сад, від квіту білосніжний,
 і той калиновий у тихім лузі гай.

Учень 10. Для мене - це твої стежки й мої,
 в містах і селах, стоптані любов'ю,
 й пісень людських прозорі ручаї,
 усе, що серцю рідне, невимовне.
 Його історія: в ній стільки гіркоти –

тим рідніш мені мій край рідний,
що вже назад поламані мости,
і день встає, як райдуга погідний.

Учень 11. Символіка – своєрідна візитна картка країни, вона ніби представляє її, підтверджує її існування. З глибини віків дійшла до нас ось така легенда: «Жила собі жінка. І мала вона трьох синів. Сини зростали чесними, сміливими, дуже любили свою неньку і готові були віддати за неї своє життя.

Учень 12. Виросли сини і розійшлися по світах, прославляючи свою матір. Найстаршому мати подарувала на згадку про себе золоту корону з трьома промінцями. Корона зігрівала людей, вела вперед. За цю трипроменеву корону люди дали першому синові ім'я Тризуб.

Учень 13. Середньому синові дала в дорогу блакитно-жовтий одяг. Сміливим і сильним був середній син і прославив свою матір добрими, звитяжними вчинками. Люди запам'ятали його і назвали Прапором.

Учень 14. А найменший син отримав у дарунок від матері соловейків голос. І де б він не був, усюди лунала його дзвінка, урочиста пісня. За цей голос і величний спів люди дали йому ім'я Гімн».

Учень 15. Так і донині по всьому світу золотий Тризуб, синьо-жовтий Прапор і урочистий Гімн прославляють рідну неньку – Україну.

Учень 16. Скажеш одне тільки слово «Україна», і в уяві обов'язково постають тополя в полі, хрущі над вишнями, калина в лузі, верба край долини... Калина в Україні – символ рідної землі і вічної пам'яті про тих, хто в мужній боротьбі віддав своє життя за щастя і волю народу.

Учень 17. Тому й садять її на могилах загиблих, вона символізує духовний потяг до рідної землі, свого берега, своїх традицій.

Учень 18. Калину і до столу подавали,
весільні короваї прикрашали.
Як символ долі, щастя і краси,
і чистої дівочої коси.
Її влітали у вінок дівчата,
садили кущ калини коло хати:

Очистить повітря навесні
і знадобиться у зимові дні.

Учень 19. Рідний край... Він починається від батьківського порогу, стежки, стрункої тополі, твоїх воріт, з барвінку, який ніжно стелиться по садочку. Найсвятішими для кожного з нас є слова: Україна, Батьківщина. Адже Батьківщина – це не тільки Україна, а й рідна домівка і те місце, де ти народився і виріс, де минають найкращі роки твого життя.

Учень 20. Мати і земля... земля і мати... Це роботящі руки наших прабабусь, бабусь, які в тяжкі роки підняли до життя нашу землю, вмили її гіркою сльозою, засіяли молодим життям.

Учень 21. Орали землю, сіяли жита.

Рушали в бій до Змієвого Валу.
І нива пращурів – земля свята,
сто сотень поколінь нагодувала!

Учень 22. Та головним оберегом українського народу була Берегиня – жінка-мати. Її слово, тепле і ласкаве, лікувало і повертало сили після хвороб, захищало від злих сил і давало наснагу. Берегиня підтримує домашнє вогнище, вона стоїть коло витоків нового життя, плекає і змінює його.

Мати: Можна вибрати друга і по духу брата
та не можна рідну матір вибирати.
Можна все на світі вибирати, сину,
вибрати не можна тільки Батьківщину.

(простягає сину вишитий рушник)

Син: Я буду пам'ятати, мамо, бо Україна і світ наді мною стоять.

Мати: Велика, синку, земля українська. Мрійливі смерічки і стрімкі потічки – це наша Україна. Кримські степи, випалені сонцем, і полтавські поля в соняшниковому цвіті – це наша земля. Одного разу подивишся на дорогу, що пролягла коло твого двору, неначе іншими очима. І вона, звична, посмугована вологими тіннями від дерев, сіра сільська дорога здасться тобі гарною і рідною. Ти, може, не усвідомиш, що у цій світанковій тиші народжується в тобі святе почуття до рідного краю. Живучи у глибині твого серця, воно керує твоїми вчинками, відвертає від

негараздів, спрямовує твоє життя на гідний шлях. Бути світлим променем для інших, самому випромінювати світло – ось найвище щастя для людини. Тож гідно неси високе звання громадянина незалежної України.

Тато: Швидко пролетять шкільні роки. Колись і захочеш їх зібрати на шляхах широких. Але не збереш, бо немає вороття у минуле. Кожний прожитий день рахуй добрими справами, бо без добра немає людини, з нього вона бере свій початок. І від цього світ людяніє.

Учень 23. Ти добре, сину, проживеш,
як знатимеш, куди ідеш.
І як зумієш там, де став
стояти так, щоб не упав.

Учень 24. Ти добре, сину, проживеш,
коли ніколи не пригнеш.
І пройдеш так житейську путь,
щоб ані бить, ні битим будь

Учень 25. Ти добре, синку, проживеш
як сироті сльозу утреш.
Слабких від сильних захистиш,
живих із духом підкріпиш.

Учень 26. Ти чесно, синку, проживеш,
коли з неправдою порвеш,
бо неправдою ти пройдеш світ –
це мій святий тобі завіт. *(відеоряд з піснею про батьківську хату)*

Учень 28. Українці належать до тих народів, які важко розлучаються зі своєю землею. А якщо і залишають рідну землю, то це вимушена доля. Вони поїхали, але серце залишили в Україні.

Учень 29. Існує легенда про те, як Бог обдарував кожний народ своїми щедротами. Англійців – манірністю, італійців – життєрадісністю, французів – вишуканістю. Усіх обдарувавши, побачив гарну дівчину, яка скромно стояла в куточку.

- Ти хто? – запитав Господь.
- Українка, – несміливо відповіла дівчинка.

– Чим же тебе обдарувати? У мене вже нічого не залишилось, крім пісні. Бери її. І з тих пір, переказують, Україна повниться піснями. В radoщах і турботах, працюючи і відпочиваючи, українці виливають через пісню своє серце. Радіє Україна – співає, сумує - співає.

Учень 30. Чому на очі навертаються сльози кожного разу, як чуєш її спів? Чому не в змозі забути цей голос, почувши його хоч раз? Вона жила десь за океаном. Але серце її билось в Україні. І душа її співала для України. Її голос зачаровує мільйони людей в усьому світі. А в її піснях лунає велика любов до незнаної, але завжди рідної України. Раз увійшовши в серце, Квітка Цісик залишається там назавжди. Її голос приносить в світ тихе світло і велику любов.

Вона мала незвичне ім'я – Квітка. І творила вона незвичайну – уквітчану музику.

(танець на пісню Ігоря Шамо – «Київський вальс»)

Учень 31. Пам'ять – одна із найцікавіших властивостей людини. Так, як не можна забувати своїх батьків, так не можна забувати свій народ та свою історію. Так, як не можна забувати своїх рідних, близьких ні в хвилини радості, ні в години печалі, так не можна забувати землі нашої, бо це першооснова. З неї ми вийшли, до неї ми прийдемо. Людина не може називатися людиною якщо вона не має ні мови, ні пісні, ні землі, ні пам'яті, ні роду. Пам'ятаймо про це.

Учень 32. Люблю тебе я, мила Україно!

І все зроблю, щоб ти завжди цвіла.

Я буду вчитись в школі на відмінно,

Щоб мною ти пишатися могла.

Учень 33. Люблю твої ліси, струмки, джерельця

І все-усе, що є в моїм краю.

Тепло долонь, і розуму, і серця

Я Україні милій віддаю

Учень 34. Усе-всевидящий наш Отче і Владико!

Тобі молюсь і між незгод

Тебе благаю – не покинь навіки

Вкраїнську землю і її народ.

Згаси, о Боже, між братами чвари,

Спаси і вбережи від нових бід,
Щоб не зростали знову яничари,
Щоб в славі процвітав козацькій рід.

Учень 35. Звільни нам душі від страху й облуди,
А Україну від нових оков,
Щоби людьми вовік лишались люди,
Щоб не лилась невинна кров.

Учень 36. Не повтори Чорнобильського шквалу
Для нинішніх й прийдешніх поколінь.
Даруй нам волю, щастя і державу,
На багаті літа, даруй... Господь!

Додаток 5.

Пошуково-дослідницький проект «Історія української вишиванки»

Виконали Патик Олександр та Вітковська Ольга - учні 9-А класу

Керівники Кучевська Ірина Петрівна, Півнюк Олена Вікторівна

Мета: ознайомити учнів зі зразками орнаментів, технікою вишивання та традиційними елементами в українській вишивці; показати спільні та відмінні риси у зразках вишиванок усієї України «Українська вишиванка від Львова до Криму»

Не мода це й не дивна забаганка...
Нелегко нашим недругам збагнуть,
Чим є для українця "вишиванка"?
І що у ній за таємнича суть?

Учень. Нитки, неначе мрії кольорові,
Вплелися в долі біле полотно...
Вона - це символ віри і любові,
Що нам Господь вручив колись давно...(Слайд 1)

Учень. Історія народної вишивки в Україні іде коренями в глибину століть.

(Слайд 2)

Виявляється, вишиванки – один з найдавніших українських атрибутів. Геродот стверджував, що вишивкою був прикрашений одяг скіфів, які довгий час проживали на території України. Археологи знайшли на Черкащині зображення чоловіків, одягнених у щось дуже схоже на український національний костюм. Знахідка датувалась 6 ст. нашої ери. Такі ж сорочки приписувались трипільцям. **(Слайд 3)**

Учень. Народна пісня, казка, народне мистецтво в цілому є відгомонам нашого далекого минулого. В орнаментах ткацтва, гончарства, вишивки, писанок збереглися символи світогляду наших предків.

Учень. Вишитий рушник, сорочка чи хустинка — це витвори народного мистецтва. Орнаментальні композиції народної вишивки, як і в цілому української, створені не тільки для того, щоб тішити око, а й щоб «читати» їх.

Учень. Прикрашання (орнаментування) речей у давнину було пов'язане з віруваннями людей, із замовляннями й заборонами. Учені докладають чимало зусиль, щоб “прочитати” ці своєрідні “письмена” далекого минулого. **(Слайд 4)**

Учень. Геометричні орнаменти притаманні всій слов'янській міфології. Вони дуже прості: кружальця, трикутники, ромби, кривульки, лінії, хрести (прості й подвійні.).

Учень. У цих орнаментах прихована давня і багата символіка, що аж ніяк не є випадковою. Найпростіші архаїчні мотиви розшифровують приблизно так: пряма горизонтальна лінія означала землю, хвиляста — воду.

Учень. У квадраті, розділеному на 4 частини, з кружечками або крапками у кожній, вбачають символ засіяного поля або нового двору. **(Слайд 5)**

Учень. Кінь і птах — дуже поширені мотиви в українському народному мистецтві. Мабуть, причину слід шукати не тільки в їхньому важливому значенні для господарства, а й у давніх віруваннях.

Учень. Вважалося, що кінь має здатність відвертати зло й різні нещастя, ці ж магічні якості приписувалися й окремим частинам його тіла. А птах, здебільшого півень, був охоронцем домашнього вогнища, миру, добробуту, родинного щастя.

(Слайд 6)

Учень. В основі ж рослинного орнаменту лежить прагнення перенести у вишивку красу природи. В українській вишивці часто використовуються такі мотиви, як «виноград», «хміль», «дубове листя», «барвінок» тощо.

Учень. Деякі з них несуть на собі відбиток стародавніх символічних уявлень народу. Так, мотив «барвінку» є символом немеркнучого життя, узор «яблучне коло», поділений на чотири сектори, з вишиванням протилежних частин в одному кольорі – символом кохання. **(Слайд 7)**

Учень. У сучасній вишивці трапляється й древній символ "дерево життя", який здебільшого зображується стилізовано у формі листя або гілок. **(Слайд 8)**

Калина – дерево нашого українського роду. Колись у сиву давнину вона пов'язувалася з народженням Всесвіту. А оскільки ягоди калини червоні, то й стали вони символом крові та невмирущого роду. Ось через це весільні рушники, дівочі і навіть парубочі сорочки оздоблені тими могутніми гронами.

Учень. Дуб і калина – мотиви, що найчастіше зустрічаються на парубочих сорочках і поєднують у собі символи сили і краси, але сили незвичайної, краси невмирущої. Отже, хлопці й молоді чоловіки мали на собі чудовий оберіг життєдайної сили свого роду.

Учень. Символіка винограду розкриває нам радість і красу створення сім'ї. Сад-виноград – це життєва нива, на якій чоловік є сіячем, а жінка має обов'язок ростити і плекати дерево їхнього роду. **(Слайд 9)**

Учень. У кожному регіоні України жила певна етнічна група, яка мала притаманні своїй місцевості візерунки та традиції. Вигадливим орнаментом прикрашали комір, рукава й поділ виробу і таким чином виражали себе.

Учень. Кожний регіон України може похизуватись своїми унікальними вишиванками. Вони відрізняються фасонами, кольором, способом вишивання, орнаментом і візерунками.

Учень. Вишивка хрестиком є найбільш популярним швом, який застосовують у найрізноманітніших виробках. Наприкінці XIX ст. така вишивка поширилася по всій Україні. **(Слайд 10)**

Учень. Волинь. Тут вишиванкам притаманні чіткі, геометричні візерунки. Такі композиції виглядають просто, але вишукано. На біло-сірому полотні вишивають червоною ниткою. На півдні області надають перевагу рослинним мотивам.

Учень. Галичина (Львівщина). У цьому регіоні люблять поєднувати одразу по кілька різних візерунків. На білому полотні розливаються геометричні орнаменти, які творять невимушений легкий вигляд одягу. Аби вишиті елементи виділялись та ставали об'ємними – між візерунками залишають чисте полотно. **(Слайд 11)**

Учень. Закарпаття. Тут українці не обмежували себе у виборі кольорів, та найпоширенішими все ж були червона та чорна барви. А вишивали зигзагоподібної форми так звані "каракулі", або ж кривулі.

Учень. Івано-Франківщина. Вишивка цього регіону вважається найбагатшою в оздобленні та виконанні. Кольорову гаму застосовують різну, так як і орнаменти. **(Слайд 12)**

Учень. Рівненщина. На лляному білому полотні також основною була біла нитка візерунку. Сорочка майже не мала різноманітних доповнень та кольорових прикрас.

Учень. Житомирщина. Для вишивки цього регіону були характерні дрібний хрестик та "занизування" – так вишивають на Житомирщині. Червоний з чорним або синім кольором повністю вкривають рукав сорочки. Найпоширенішим мотивом є розетка та ритмічний повтор простого візерунка – ламаних ліній, восьмикутних зірок, ромбів тощо. **(Слайд 13)**

Учень. Хмельниччина. Грубою ниткою у техніці хрестика вишивали сорочки на Хмельниччині. Домінуючим кольором був чорний, рідко його поєднували з вкрапленням червоного або вишневого.

Учень. Вінниччина. Вишиванки мали багату кольорову гаму. На кожній сорочці можна побачити у візерунках певний домінуючий колір. Тут майстерно поєднували ледь не всі техніки та стилі відображення елементів: низь, хрестик, вишивка розписом, настилання, вирізування, різноманітні види мережок. Контурними швами обрамляли та з'єднували окремі орнаменти на сорочці **(Слайд 14)**

Учень. Тернопільщина. Сорочки вирізняються виразним рельєфним візерунком. Орнаменти вишивали бавовняними нитками згущеними стібками. Кольоровими бавовняними нитками обводили певні візерунки уздовж усього рукава сорочки.

Особливо відомими є вишиванки з міста Борщів. Вони вирізняються густо вишитими рукавами, які зазвичай вишиті чорним кольором. Тут його пов'язують з чорними сторінками історії краю – на нього часто нападали турки та татари.

Учень. Буковина (Чернівецька область). Вишиванка має пишно вишиті рукави з характерними косими смугами. Також використовували техніку гладі, дрібного хрестика та крученого шва. Орнаменти наносили переважно чорними та бордовими нитками, які добре виділялись на тлі барвистого вбрання. Дехто вишивав шовковими нитками. Для оздоблення брали бісер, срібні і золоті нитки, вовну, шовк та блискітки. (Слайд 15)

Учень. Київщина. На Київщині вишивали геометричні візерунки рослин у білих, коралово-червоних або ж чорних барвах. Перевагу надавали білому з вкрапленнями зеленого та червоного. На вишиванках красувались стилізовані грона винограду, хміль, ромби тощо. Для вишивки якийсь час використовували і сині кручені бавовняні нитки "заполоч". Та з часом їх замінили чорними, оскільки сині швидко линяли.

Учень. Черкащина. Геометричні та рослинні мотиви на вишиванках виконували червоною ниткою. (Слайд 16)

Учень. Запоріжжя. Сорочку виконували у червоно-чорних тонах, з домінантою червоного. Візерунки були прості – великі та геометричні. Здебільшого на вишиванках містились рослинні мотиви – квіти, калина тощо.

Учень. Кіровоградщина. Вишиванка Кіровоградщини має дуже реалістичні орнаменти: якщо вишивали грона винограду, то був присутній навіть блиск виноградин та тонесенькі вусики. Червоний та чорний кольори полюбили і тут.

(Слайд 17)

Учень. Дніпропетровщина. Манжети рукавів та виріз горловини вишивали кольоровими нитками та чорним плісом. У чоловічій вишитій сорочці переважали червоний та чорний кольори.

Учень. Херсонщина. Сорочки пишно вишивали рослинним орнаментом у червоно-чорних тонах.

Учень. Миколаївщина. Сорочки різного крою мали різноманітні горловини. Своєрідність вишиванкам надавав чотирикутний виріз навколо шиї та рукави, який

шили прямими з вільним викінченням, без зборок у зап'ясті. Барви – червона, чорна та іноді сіра, сіро-блакитна. (Слайд 18)

Учень. Одещина. Традиційні одеські сорочки з пухликами шили з білої бавовняної тканини. Пухлик – це збирана тканина на рукаві трохи нижче плеча. Саме пухлик додає рукавам пишності та об'єму. Стоячий широкий комір густо збирали у дрібні "зморшки", які оторочували тоненьким рубчиком. Верхній край рукавів призбирували, а нижню вишивали геометрично-рослинним візерунком у техніці хрестика. Основними кольорами були переважно червоний, чорний, синій та жовтий. Вузкою смужкою обробляли краї рукавів.

Учень. Чернігівщина. У регіоні вишивали дуже дрібними стібками, що додавало вишиванці надзвичайного вигляду. Візерунок виконували білими нитками з кольоровими елементами, орнамент мав рослинний або ж абстрактний вигляд. Тут також традиційною є і вишиванка з бісером. (Слайд 19)

Учень. Харківщина. Багатобарвну сорочку цього регіону вишивали товстою ниткою, завдяки чому орнамент набуває рельєфності. Особливістю вишиванок є поліхромні візерунки, виконані напівхрестиком або хрестиком. Конкретної гами кольорів чи притаманного лише цьому регіону візерунку годі й шукати.

Учень. Полтавщина. Сорочка була вишита зазвичай білими нитками у техніці гладі. Дуже рідко вишивали сірими або ж червоними нитками. Візерунки обшивали чорними або ж кольоровими смугами. (Слайд 20)

Учень. Сумщина. Сусідня з Полтавщиною Сумщина дуже перегукувались – тут теж вишивали білими нитками, обробляючи краї орнаментів чорним.

Учень. Донеччина. Тут теж полюбили поєднання червоного й чорного кольорів. Оздоблювали вишиванки мережкою та вирізуванням. (Слайд 21)

Учень. Луганщина. Сорочку, переважно полтавського типу, оздоблювали по нижньому краю плетеною "мережкою". Своєрідність вишивки закладена у багатоколірних орнаментах, виконаних дрібним хрестиком та півхрестиком, іноді грубою ниткою. Домінують геометричні та рослинно-геометричні візерунки. Тут сміливо поєднували червоний колір з блакитним. (Слайд 22)

Учень. Крим. Кримські татарки теж любили вишивати. Природно, що їхня вишивка відрізняється від більшості типових на материковій Україні. Важливими

тут є контрасти (які можна побачити й на народному верхньому одязі). Вони часто використовують квітчасті орнаменти з ніжними кольорами, правильно підбираючи кожну квітку. **(Слайд 23)**

Учень. А от у подільській народній вишиванці багато чорної барви. Журба, жалоба чи елегантність? Ні. Чорний – то символ масної подільської землі. Селяни завжди зі святістю ставились до Матері-годувальниці. **(Слайд 24)**

Учень. Серед великої кількості технік вишивання, особливою славою користуються високохудожні вишивки білим по білому села Клембівка. Майстерність тутешніх вишивок викликає захоплення, а, буває, й подив. Найскладнішою і коронною подільською технікою гаптування вважається так звана низь.

Учень. Якось у Клембівку з Франції надійшов лист із проханням «прислати машини, які так вишивають». До нього було додано вірець – клопоть впізнаної усіма роботи, котра дійшла якимось чином так далеко. Вірець був вишитий саме низью. Довелось відповідати, що немає таких машин. Це довершена майстерність місцевих вишивальниць **(Слайд 25)**

Учень. У 2009 році був вишитий рушник довжиною 8м та шириною 80см, за розробкою вінницької вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України Данилюк Галини Іванівни.

Учень. Рушник оздоблений сакральними знаками та символами рідного краю, починаючи з часів трипільської культури (близько 50 знаків та символів), зображенням дерева життя з розташуванням 27 квіток, що відповідає кількості адміністративних центрів Вінницької області. Всього – близько 1 мільйона стібків. **(Слайд 26)**

Учень. Рушник здавна був своєрідною візиткою і хати, і господині. Особливу роль відігравав він у весільному ритуалі. Весільний рушник – це оберіг, що має своєрідну магічну дію: Він покликаний оберігати новостворену родину від впливу зовнішніх негативних факторів та захищати її майбутніх дітей. Вишите полотно означає життєву дорогу та визначає підвалини майбутнього подружнього життя.

Учень. Загалом вишиті рушники можна вважати відображенням культурної пам'яті нашої нації, носіями народних традицій. З орнаментами вишитих рушників

пов'язана символіка добра, добробуту, краси, щастя, здоров'я, сили, захисту від усього злого й лихого в житті. (Слайд 27)

Учень. Українська вишивка - це «молитва без слів», а сама вишиванка – це є оберіг людини. Святе покривання, яке найближче до тіла - це, звісно, своя сорочка. «Народитися у сорочці» – значить, бути щасливим у житті. Тому сорочка – це не лише частина нашого гардеробу, а певна закодована сукупність божественних енергій, що творять довершену та гармонійну долю людини.

Вишиванка

Учень. Прадавній Дух—наш український стрій...З молитвою вдягаю часто зранку — Не напоказ, для спокою душі — барвисто-веселкову вишиванку.

І враз усе довкола розцвітає, навіть синішим видається небо,

І зеленіша стелиться трава, і сонечко жовтішає, далєбі.

А квіти... Квіти тягнуться до рук, та не зірву для просто так — не гоже,

Бо квітка кожна має серця стук, так, як і люди, є творінням Божим.

Лиш намілююсь квітом досхочу, запам'ятаю контури пелюстки

Й відтворю на сорочечці новій чи оберегом — на краєчку хустки,

Чи — на картині й в рамочку вберу, щоби піднести в дар Діві Марії...

(Слайд 28)

Прадавній Дух — наш український стрій: в пошані — всіх людей сповняє мрії...

Лише щоби не тільки раз у рік і не заради конкурсу чи слави

Вдягали українці рідний стрій, який майстерно й ніжно вишивали...

Додаток 6.

Сценарій свята до Дня Матері

«Рідна мати моя...»

Класний керівник Фіщук Світлана Василівна та учні 8-А класу

Мета: сприяти популяризації Дня матері серед учнівської молоді; виховувати шанобливе ставлення і любов до матері; зміцнювати сімейні відносини через творчу діяльність учнів.

Матеріально-технічне оснащення: мультимедійний проектор, музичний центр.

Обладнання: мультимедійна презентація «День матері» з фотографіями матерів; висловами про значення жінки-матері в житті людини; творами дітей на тему «Моя матуся - найкраща»; вірші про матір; виставка малюнків «Моя мама»; плакат «Зі святом, дорогі матусі!»; плакат з епіграфом.

Якщо говорити між нами,
 То все починається з мами.
 І казочка перша у світі,
 І сонячна подорож в літо.
 Найперші легенькі сніжинки
 І сяюче диво – ялинка.
 Від мами – і літери, й слово,
 І зроблена разом обнова....
 Якщо говорити між нами,
 То все починається з мами.

М.Пономаренко

Ведуча. Добрий день вам, любі мами,
 Що зібрались у цій залі,
 Раді з святом вас вітати,
 Щастя і добра бажати.

Добрий день вам, любі мами,
 Що зібрались у цій залі,
 Раді з святом вас вітати,
 Щастя і добра бажати.

Ведучий. “Яке найкраще слово в світі?” –
 Раз мудрий хтось питав людей.
 “Здоров’я”, – відповів так хворий.
 “Ні! Молодість!” – сказав старий.

Ведуча. “Найкраще – хліб!” – жебрак говорить
 “Перемога”, – відповів стрілець.
 “Найкраще – воля!” – рік невірник.

“Ні, правда!” – обставав мудрець.

Ведучий. Аж тут з куточка обізався

Сирітка, ще малий хлопчак:

“Найкраще в світі слово “Мама!”

І всі сказали: “Мама! Так”.

Ведуча. Слово «мама» росте з нами тихо, як ростуть дерева, сходить Сонце, розквітає квітка, як тихо світить вечорова зоря і гладить по голівці рідна рука. Мати – захист і притулок для дитини, вона її опора і совість. Все, що є у нас найкращого, все від неї, від рідної неньки.

Ведучий. У травні, коли прокидається від сну природа, коли дзвенить у блакиті пташиний спів, коли травами і квітами замається земля, теплий весняний вітер приносить до нас Свято Матері.

Ведуча. Молоду американку Анну Джервіс спіткало страшне лихо – передчасно пішла з життя її мама. І донька, скуштувавши сирітської долі, вимріяла думку, аби мали люди на рік один день, коли б усі вшановували і матір-неньку, і Матір Божу.

Ведучий. І полетіли від сироти листи сенаторам. Нарешті, 1914 року Конгрес США ухвалив рішення про проведення в країні нового державного свята – Дня матері.

Ведуча. У всьому цивілізованому світі святкують День матері. Вперше в Україні це свято відзначали у 1929 році на Галичині. Символом пам'яті в цей день стала квітка на грудях дітей: рожева означала шану живій матері, біла – померлій. Цього дня в церквах правили молебні за здоров'я матерів і за упокій померлих. З усіх-усюд з'їжджалися до рідної домівки діти. Мати пригощала їх смачними стравами, очищала свяченою водою. Під маминою вишнею чи грушею закопували шматок хліба, дрібні гроші – «Щоб у добрі та спокої довіку бути».

Ведучий. Усі почесті цього дня – Матері. Їй традиційно дарували ложку і сон-траву – символ життєвої снаги та спокою. Найяскравішим виявом любові до рідної неньки були зібрані на світанку росяні пелюстки яблуневого цвіту, яким обсипали матір. А ті, кому не було вже до кого поспішати, ставили на знак пам'яті свічку перед образом Богородиці, несли на могили матерів склянки з водою і зерном і дві гілочки – вишневу та яблуневу і схилялися над ними з лівого боку – від серця.

Ведуча. Після 1939 року це свято було заборонене. Але відновлюється Україна, а разом з нею і ті свята, які були дорогими нашому народові. З 1990 року Свято матері повернулося в Україну і святкується у другу неділю травня.

(Звучить уривок із пісні «Ласкаво просимо»)

Учень. Найкращі квіти хочеться

В цей день принести вам,

Найкращі всі слова,

Щоб більше линуло в житті пісень,

І лиш весна в душі цвіла.

(Діти дарують мамам квіти)

Учень. Хай радість осяває будні й свята,

Хай святістю зориться доброта.

І щастя вам великого й багато

На довгі – довгі сонячні літа.

Учень. За все, що маю, дякую тобі,

За все, що маю і що буду мати.

Ночами сняться зорі голубі

І вишні білі на причілку хати.

Учень. Тому, що сняться зорі голубі

І вишні білі на причілку хати,

Тому спішу подякувати тобі

За все, що маю і що буду мати.

Учень. Нехай світанок цим весняним святом

Над цілим світом зоряно цвіте,

Хай сяє сонцем в серці слово – мати,

Таке незгасне, вічне і святе!

Всі разом. І я спішу подякувати тобі

За все, що маю і що буду мати!

Учень. Гостинці готували –

Хто як уже зумів,

Принесем у дарунок

Мамі дорогій.

Учень. Я тобі, матусю,
Розкажу ще казку,
Подарую квіти
Й найніжнішу ласку.

Учень. Рідною матусю
До серця пригорну,
Бо найбільше в світі
Маму я люблю!

Ведучий. Чоловік стає на коліна тільки в трьох випадках: щоб напиться із джерела, зірвати квітку для коханої і щоб вклонитися матері.

І я низько вклоняюся вам, тому що ви – жінки. Це ваші руки дають нове життя, це безсонні ночі роблять із беспорядних крикунів справжніх дівчаток і безстрашних хлопців. Це ваше велике терпіння, ваші руки і ваші серця виховують із дівчаток і хлопчаків прекрасних і благородних дівчаток і юнаків. Це ваші турботи, ваш труд, ваша любов благословляють їх на подвиги в ім'я життя на землі.

Ведуча. Слово «мама» приходять на уста промінцем маминої усмішки і ласкавістю її очей, листочком вишні та світлинкою сонця, пелюсткою квітки і радістю веселки, теплою лагідністю і вечірньою молитвою. *(номер художньої самодіяльності)*

Учень. Мамо, мамо, нене прехороша,
як загляну в очі я твої –
Затишає вмить страшна пороша,
І піснями линуть солов'ї.

Учень. Мамо, мамо, ніжна моя нене,
Усмішка твоя – як сонце те,
Квіти квітнуть, листячко зелене,-
Яке щастя! Все навкруг цвіте!

Учень. Мамо, мамо, що мені ще треба?..
Хай живе у серці й не згаса
Колискова пісня й просинь неба,
І твоя нев'януча краса...

Всі разом. І я спішу подякувати тобі

За все , що маю і що буду мати!

Ведуча. Слово «мама» вічне і неповторне, як світ. Де б ми не були, що б не робили, матуся завжди поруч – і в дні важкі, і в дні, на щастя щедрі.

Ведучий. Швидко минають літа –

А в пам'яті все ожива:

І мамина чиста криниця,

І татові чисті слова,

І рідна батьківська хата,

Що в цілому світі одна.

Ведуча. І чуються матусині слова:

Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу,

Виростуть з тобою приспані тривоги.

За тобою завше будуть мандрувати

Очі материнські і білява хата.

Ведучий. У народі кажуть: «Як під сонцем квітам, так з матір'ю дітям». Бо ж справді, мати в хаті – це сонечко, що дає життя всій родині.

Учень. А хто матір забуває,

Того Бог карає,

Того діти цураються,

В хату не пускають.

Чужі люди проганяють,

І немає злому

На всій Землі безконечній

Веселого дому.

(номер художньої самодіяльності)

Автор. Жила собі на світі жінка. І мала вона троє дітей. Жили з рибальства. Жінка сама ловила рибу та годувала дітей. Але якось застудилася та й злягла хвора. Лежить у постелі, а діточок нема чим годувати. Вже пересохло у неї в горлі. Мовила тихо:

Мати. Діточки, подайте мені води, бо не дам собі ради, аби підвестись. А пити так хочеться.

Діти. Нема води в хаті.

Мати. Візьміть відра. Ідіть до річки та наберіть.

Старший син. Нехай іде сестра. Я не маю чобіт.

Мати. Піди, доню, принеси мені водиці.

У мене немає хустки, нехай іде менший.

Мати. Івасику, піди принеси мені водиці.

Івасик. У мене немає в що вдягнутися.

Автор. Так ніхто й не приніс матері води. Пішли діти надвір, граються. А мати в хаті обростає пір'ям. Найменший хлопчик саме вбіг у хату. Бачить – мати стала зозулею.

Став кричати до братів та сестер

Івасик. Наша мама стала зозулею, хоче відлетіти від нас. Скоренько біжімо по воду для неї.

Автор. Побігли діти до річки. Набрали води та й кричать.

Діти. Мамо, мамочко, пий воду!

Автор. Та стала мати зозулею й відлітає від хати.

Мати. Пізно, діти. Пізно!

Автор. А малі за нею бігли, бігли. Збиваючи ноги до крові. І досі в лісах, на полях стелиться мох з червоними краплинами: то, кажуть, ті краплини крові, що стікали тоді з ніг дитячих. Так мати назавжди покинула рідних дітей і донині літає зозулею.

Учень. В хаті сонячний промінь косо

На долівку ляга з вікна.

Твої чорні шовкові коси

Припорошила вже сивина.

Учень. Легкі зморшки обличчя вкрили –

Це життя трудового плід.

Але в кожному русі – сила.

В очах юності видно слід.

Учень. Я таку тебе завжди бачу,

Образ в серці такий несу –

Материнську любов гарячу

І твоєї душі красу.

Учень. Я хотів би, як ти, прожити,

Щоб не тліти, а завжди горіть,
 Щоб уміти, як ти, любити,
 Ненавидіть, як ти, уміть.

Ведучий. Немає, друзі, нічого більшого на світі, як любов материнська.

(легенда про матір)

Учень. Дівчину вродливу юнак покохав,
 дорожче від неї у світі не мав.

І клявся, божився, що любить її
 Над сонце, над місяць, над зорі ясні.

Учень. «Тебе я кохаю .За тебе умру ...

Віддам за кохання і неньку стару!»

Учень. Та мила його не боялась гріха:

Була, як гадюка, зрадлива, лиха.

Всміхнулась лукаво і каже йому:

Учень. «Не вірю, козаче, коханню твоєму.

Як справді кохаєш, як вірний єси,

Мені серце неньки живе принеси».

Учень. Юнак, мов стерявся: не їв і не спав,

Три дні і три ночі він десь пропадав.

І стався опівночі лютий злочин:

Мов кат, витяв серце у матері син.

І знову до милої, з серцем в руках,

Побіг, і скажений гонив його жах.

Ось – ось добігає, не чуючи ніг...

Та раптом спіткнувся і впав на поріг.

І серденько неньчине кров'ю скло,

І ніжно від жалю воно прорекло...

Востаннє озвалась до сина в ту мить:

Учень. «Мій любий, ти впав... Чи тобі не болить?»

Ведуча. А народна легенда продовжує цю історію. Заридав син, схопив гаряче материнське серце, уклав його в розкряні груди матері, облив пекучими слізьми.

Зрозумів він, що ніхто й ніколи не любив його так, як рідна мати. І такою невичерпною була любов материнська, таким всесильним було бажання бачити сина радісним, що ожило материнське серце, загоїлася рана. Підвелась мати й притисла голову сина до своїх грудей. І пішли вони удвох степами широкими, і стали двома могилами високими. Тож недаремно в народі кажуть, що найсвятіша любов – материнська.

(номер художньої самодіяльності)

Ведучий. У гості до нас прийшли найулюбленіші для кожного з нас люди – ваші бабусі. Вони - невтомні трудівниці, скарбничі мудрості нашого народу, хранительки звичаїв та обрядів.

Ведуча. Бабуся ! Чи є в світі краща людина? Ні! Скільки вона пережила, але така ніжна, щира! Скільки вона недоспала ночей, голублячи нас – онучат. У її очах не побачиш ні лукавства, ні хитрощів. Це погляд добра й любові. У кожної бабусі своє життя, своя доля.

Учень. Назбираю в лісі квітів сон-трави –

Дорога бабусю, літ за сто живи!

У моєму серці – слід твоїх пісень.

Я кажу : «Добридень! Добрий тобі день!..»

Учень. Бабусю кохана, голубко сивенька,

Добра вам зичу з цілого серденька

І щастя бажаю, й здоров'я міцного.

Прийміть ці бажання від внука малого.

Учень. Бабусі кохані, і вам ми бажаєм

Многих літ дожити з нами, мов в раю,

Многих літ прожити, прикрості не знати,

Від своїх онуків потіхи діждати.

Учень. Вже срібні роки заплітають їй коси,

Вже діти дорослі, онуки ростуть.

А серце таке молодеє ще й досі,

І руки спочинку ніяк не знайдуть.

Учень. Пахнуть руки її огірочками,

Свіжовипраними сорочками.

Пахнуть рученьки ніжною ласкою,
Онучаток маленьких колискою.

Непомічені, вкрай натружені,
Невідзначені, хоч заслужені.

Учень.Пробач мені, люба бабусю,
Провини дитячі мої.

Люблю я тебе, моя рідна,
Ласкаві очі твої.

Учень.Пробач мені, рідна, хороша
за біль, що тобі завдавав.

Хай в коси не віє пороша,
А квітами квітне весна.

Учень.Як виросту, люба бабусю,
Дороги твої я встелю

Квітками з весняного дива
За ласку й турботу твою.

Всі разом.І я спішу подякувати тобі

За все, що маю і що буду мати. *(номер художньої самодіяльності)*

Ведучий. Ми прожили лише маленьку часточку життя, і, йдучи самотійно в цей бурхливий розквітлий вир, повинні взяти із собою тільки все добре, людське, яке не заплямували наші бабусі, матері, адже людина повинна знати, звідки вона пішла в життя. Вона не має права бути безбатченком, мати черству душу, бо черствість породжує зло, неприязнь, біду.

Ведуча. Шануймо наших матусь – так велить Книга Книг – Біблія. Шанування матусь – один із найсвятіших обов'язків людини, оскільки діти завжди в неоплатному боргу перед матусями. У всіх піснях і закликаннях бачимо матір і порівнюємо її із зорею – образом незгасним, немеркнучим. Зорею, що світить звідусіль, з усіх доріг і відстаней. Адже тільки мати була, є і залишається для нас живим символом рідного дому, рідної землі.

Учень. З роси, з води - на добру сотню літ
Людського щастя, благ людських по вінця,

Здоров'я шлем міцного, як граніт,
Щоб теплих весен сонячні промінця
Будили в серці ніжні почуття.

Учень. Ми раді, матусі, вас привітати.

Щастя й здоров'я в житті побажати,
Мирного неба і ясного сонця,
Хай щедро й ласкаво вам світить в віконце.

Учень. Щоб не торкались скронь зими пороша,
Щоб ви пройшли через усе життя
Такі, як є, – привітні і хороші.

Учень. Хай злагода й мир будуть у вас на порі,
А лихо нехай обминає поріг!

Хай діти й онуки шанують завжди,
А доля вам щедрі дарує плоди.

Учень. І то не біда – якщо сивина,-
Усмішки красу не затьмарить вона.

Бажаєм удачі, добра і тепла,
Незгоди людські хай не чинять вам зла,

Учень. І тільки все добре в житті щоб велося,
Хай збудеться все, що іще не збулося!

Як сонце на небі щоденно сіяє,
Так щастя в житті вашім хай розцвітає!

Учень. Як вода джерельна, будьте ви здорові,
Хай сміються очі, не хмуряться брови,
Хай живуть у серці почуття високі,
Хай вам дарує доля.

Всі разом. СТО ЩАСЛИВИХ РОКІВ!

Всі разом. І я спішу подякувати тобі
За все, що маю і що буду мати!

*(Учні співають пісню Наталії Май «Мамочка моя» потім дарують сувеніри,
виготовлені своїми руками)*